

RÓNAKY EDIT

HOGYAN BESZÉL MA AZ IFJÚSÁG?

(Avagy: Hogy hadováznak a skacok?)

TARTALOM

Előszó Rónaky Edit könyvéhez

I. Bevezető tanulmány
HOGYAN BESZÉL MA AZ IFJÚSÁG?

II. Szójegyzék
AZ ISKOLAI ÉLETBŐL
AZ ÉLET MÁS TERÜLETEIRŐL

III. Kifejezések gyűjteménye

A kötet alapjául szolgáló díjnyertes pályamunkát bírálták:
dr. Grétsy László
dr. Szűts László

Kiadja
a Kemény Gábor Iskolaszövetség

Felelős kiadó:
dr. Kocsis József
az EMBERNEVELÉS szerkesztőbizottságának elnöke

A kötet szerkesztője:
Somogyi Antal

Készült a pécsi Szivárvány Gyermekházban
és a szentlőrinci 1. Sz. Általános Iskolában

ISSN 1219-5979

*„A szleng az, amikor a nyelv
feltűri az ingujját,
beleköp a tenyerébe,
és munkához lát.”*

Carl Sandburg
amerikai költő

Előszó Rónaky Edit könyvéhez

Az EMBERNEVELÉS 1995/2. számában adott hírt az induló Kiskönyvtár Sorozat készülő kötetéről, Rónaky Edit Hogyan beszél ma az ifjúság? című könyvéről. A könyv alapjául szolgáló nyelvészeti tanulmány a szerző több évtizedes kutató munkájának eredményeit foglalja össze. Első változatát 1964-ben a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvművelő Munkabizottsága - a beérkezett 43 pályamunka közül - első díjra érdemesítette. Az anyagában és nyelvészeti feldolgozását tekintve is sokrétűbb - a korábbival szinte csak címében azonos - dolgozat 1992-ben az Anyanyelvápolók Szövetsége és a Dunaholding Alapítvány pályázatán 71 beérkezett pályamunka közül nyert országos első díjat.

Rónaky Edit nyelvészeti és pedagógusi hitvallását fogalmazza meg a hivatkozott EMBERNEVELÉS-beli interjúban:

A kicsi gyermeknek még színes, csapongó, korlátozatlan a fantáziája, nagy a nyelvteremtő ereje. Megérti a szürrealisztikus találós kérdéseket, abszurd verseket, metaforikus költeményeket, maga is alkot rímes-ritmikus szövegeket: mondókákat, verseket, dalokat. (Ezeket mi, felnőttek nagyboldogan jegyezzük, vesszük magnóra, büszkén küldjük be képes magazinok „Gyerekszáj” rovatához.) Aztán az iskola komolyan akarja tanítani, s eközben fantáziáját, alkotó kedvét keretek közé szorítja, a sokszínű, érdekes világot sematikus, elszürkítő tankönyvekkel, hangulattalan tanórákkal adagolja számára, nem egyéniségéhez, hanem egy elképzelt átlaghoz igazított szabályokkal tereli, az ezektől való eltéréseit szorgalmasan nyesegeti, sőt megtorolja, és mindezzel leszoktatja az alkotó tevékenységről. Majd panasolja, felrója, hogy eltűnik belőle ez a teremtő kedv, képesség, szegényes a szókincse, nem tud beszélni, fogalmazni.

A kisiskolás korban lefojtott fantázia, nyelvteremtő vágy és készség elemi erővel tör fel a lázadó kamaszkorban: az általános iskola felső tagozatán és a középiskolában. Túlfűtött, érzelmekkel telített, játékos, szellemes, humoros, túlzásokkal teli, erőteljes saját nyelvet hoz létre „csak belső használatra”.

Olyanná formálja nyelvét az ifjúság, hogy az véletlenül se hasonlítson a felnőttek, az iskola gyakran szürke, hangulattalan, sematikus, esetenként dagályos, pátoszos nyelvére.

Ezt a játékos, szellemes, magamutogató, hetvenkedő, túlzásokkal teli nyelvet csak az a felnőtt ismerheti meg, akit beengednek ebbe a belső szobának számító intim szférába. Kulcslyukon belesve és hallgatózva nem lehet valós képet kapni erről a világról.

Ez a kötet, amelyet az olvasó most a kezében tart, nem azonos a díjnyertes pályamunkával. A terjedelmi korlátok miatt el kellett hagynunk bőseges szóanyagának egy részét, s a közreadott szójegyzék is csak a köznyelvi jelentésváltozatokat tartalmazza. Nem tudtunk vállalkozni az eredeti dolgozat nyelvészeti feldolgozású szempontjainak érvényesítésére: a szócikkek szövegkörnyezeti értelmezésére, azok hangulati, stilisztikai értékének, elterjedtségének érzékeltetésére, mindössze az egyes kifejezések gyakoriságát jelöltük félkövér (vastagított) szedéssel.

Meggyőződésünk, hogy a könyv anyaga így is kerek egész alkotásként segítheti elő az ifjúság nyelvteremtő fantáziájának, gondolkodásának és nyelvének megismerését és azt, hogy minél több felnőtt válhasson általa is olyanná, „...akit beengednek ebbe a belső szobának számító intim szférába.”

*Lehet, hogy némelyeket megbotránkoztatnak a gyűjteménybe felvett nyelvi durvaságok, amelyeknek eredeti vaskosságán alig finomítottunk. A magunk mentsége: nem azt akartuk bemutatni, **hogyan kellene** beszélnie ma az ifjúságnak, hanem azt, **hogyan beszél**. A fiatalok mentsége pedig - a szerző bevezető tanulmányát idézve - ... ha a padokat és a falakat nem szellemes, hanem trágár szavakkal firkálják össze a tanulók... ha az utcán, a buszon a lányok és a fiúk szájából egyre több ocsmányság ömlik, ez komoly társadalmi gondok-bajok vetülete. Ezeken pedig finomkodó cenzúránkkal segíthetünk a legkevésbé.*

Szentlőrinc, 1995. december 22.

A KIADÓ

*„... a slang a költészet egyik szüntelenül
ömlő forrása. Minden slang metafora,
minden metafora költészet.”*

Chesteron

I.

Bevezető tanulmány

HOGYAN BESZÉL MA AZ IFJÚSÁG?

Az **ifjúsághoz** szorosan, elválaszthatatlanul hozzátartozik **sajátos nyelvhasználat**a.

A felnőttek is észlelik, érzékelik, hogy a fiatalok beszéde (elsősorban egymás közt alkalmazott nyelvi formáik egy része) eltér a megszokott köznyelvi beszédtől.

Ezek azok a szavak, kifejezések, mondatok, félmondatok, amelyeket csak ők: a „beavatottak” értenek meg, amelyeket főként saját társaságukban használnak - bensőséges társalgásuk velejárójaként.

A diák-évek közös iskolai és iskolán kívüli élményei, együttlétei során a fiatalok megismerik, elsajátítják **korosztályuk** sajátos nyelvhasználatát, maguk is részt vesznek alakításában, szókincsének, kifejezés-készletének bővítésében és e nyelvi forma terjesztésében. Ahogy viselkedésükben, öltözködésükben, ízlésükben meghatározó társaik, barátaik mércéje, véleménye, értékítélete, úgy szól bele mindez nyelvhasználati szokásaikba is. **Együvé tartozásukat** közös szókészletükkel is bizonyítják. Egyidejűleg azt is demonstrálják ezzel, hogy szóhasználatuk, beszédstílusuk **eltér a felnőttek** tán pontosabb, szabatosabb, szalonképesebb, de - az ifjúság véleménye szerint - sok esetben szürkébb, ötletlenebb, unalmasabb, konvencionális, gyakran „kincstári ízű” **szövegeitől** - azzal, hogy vidámabb, érdekesebb, eredetibb, merész, vagány.

Ez a nyelvi elkülönülés nemcsak a mai fiatalok jellemzője.

A nyelvészek régtől fogva tudomásul veszik, hogy létezik ez a sajátos nyelvi forma: korábbi szakkönyvekben, cikkekben elszórtan találunk utalásokat, megállapításokat az ifjúság nyelvéről mint **diáknyelvről**. A nyelvtudományi összefoglaló munkák: a leíró nyelvtanok, a stilisztikai szakkönyvek külön fejezetet nem szentelnek ennek a nyelvi formának, általában a **csoportnyelvek** között említik meg. A **jassznyelv**, **argó**, **csibésznyelv** vagy tolvajnyelv címszó alatt tesznek említést arról, hogy ennek a csoportnyelvi formának szavait átveszi a **diáknyelv**.

Magáról a diáknyelvről is ír a munkák közül néhány. Önálló mű is kiadásra került 1898-ban Budapesten: Dobos Károlynak „**A magyar diáknyelv és szótára**” című könyve, mely így vall erről a sajátos nyelvhasználati formáról: „... a diáknyelv egyik legérdekesebb példa a nyelvfejlődés átmeneti állapotának megvilágítására, amelyben az egyes szavak, képzők, sajátságosságok, elváltozások, hogy úgy mondjam, még a lét s nem lét határán küszködnek s forrongnak.” (1)

Az **akadémiai leíró nyelvtan** ezt írja:

„Az egyes emberek beszédükben a kifejezőkészletnek csupán kisebb vagy nagyobb hányadával élnek ... A mai magyar nyelvközösségnek minden egyes tagja műveltségi rétegződés, foglalkozás, esetleg lakóhely stb. szerint más- és másképpen ismerheti, használhatja anyanyelvét.”

„Az azonos foglalkozásúak, kedvtelésűek, életmódúak közt kialakult kisebb-nagyobb közösségek nyelve az ún. csoportnyelv.”

„A csoportnyelvek közé tartozik a tolvajnyelv v. csibésznyelv (jassznyelv, argó) is. Ez eredetében afféle titkos nyelv: sajátos szavaival az a célja, hogy be nem avatottak ne értsék

meg. Szókincse épp ezért igen változékony. Ugyanez magyarázza azt is, hogy szavai és kifejezései más nyelvi környezetben hangulati telítettségük miatt eléggé hatáskeltőek. Ezért gyorsan meggyökerezhetnek a **diák-**, a sport-, a kártyásnyelvben, majd a divatos társalgási nyelvben is, sőt a köz-, esetleg az irodalmi nyelvbe is behatolhatnak.” (2)

„**A magyar stilisztika útja**”-ban „A stilisztikai fogalmak lexikona” a diáknyelvet a „Csoportnyelv, szakszó, műszó, műkifejezés” címszó alatt tárgyalja:

„Valamely nyelvnek egyes társadalmi csoportokon, továbbá foglalkozási és tudományágakon belül kialakult és a köznyelvtől csak szókincsének egy részében eltérő változatát nevezzük **csoportnyelvnek**. Beszélhetünk **diáknyelvről**, katonanyelvről, bányásznyelvről stb. ... Pl. diáknyelv: *puska, ballagás, biflázás, lyukasóra* stb. ...

A csoportnyelvek a népnyelv altípusát alkotják a nyelvjárásokkal és a rétegnyelvekkel együtt. Legjellemzőbb sajátossága, hogy kifejleszt egy kisméretű különleges szókincset azoknak a tárgyakkal (valamint részeknek, a velük végzett cselekvéseknek stb.) a megnevezésére, amelyekkel az illető csoportban dolgoznak.” (3)

Balogh Dezső - Gálffy Mózes - J. Nagy Mária: **A mai magyar nyelv kézikönyve** a csoportnyelvek közt - a szakmai nyelvváltozatok tárgyalása után - a szalonnyelvet és az argót említi, majd ezt írja:

„Mind indítékában, mind céljában eltér tőlük a **diák-zsargon**. Erre ugyanis a humor, a szellemesség meg a játékosság jellemző. Az teremtette meg és élte ma is. De köre nemigen terjed túl az iskolások csoportján. Hatni ugyan hat a társadalom nyelvalkotó készségére, szokására, de nem terjed ki a nyelvi rendszer egészére. Benne szintén szókészletbeli jellegzetességekről van elsősorban szó, akárcsak az előzőekben tárgyalt nyelvváltozatban.” (4)

A többi munka is hasonló megállapításokat tesz.

A **Nyelvművelő kézikönyv** szerint: „Napjaink egyik legfontosabb, legnagyobb hatású és leggyorsabban fejlődő nyelvi rétege az **ifjúsági nyelv**. ... jellegzetesen 20. századi képződmény ... a csoportnyelvek között megkülönböztetett figyelem, kiemelkedő hely illeti meg.” (5)

És valóban! A 60-as években egyre több cikket lehetett olvasni hazánkban és külföldön egyaránt az ifjúság nyelvéről. Nemcsak nyelvészeti szaklapokban, hanem napilapokban is közöltek ilyeneket - számítva a nagyközönség érdeklődésére és jelezve, hogy a kérdés társadalmi, közérdekű, nem szűkíthető szak-problémává.

A **Valóság** 1963. évi 5. számának az ifjúság nyelvével foglalkozó tanulmánya nyomán különösen megelevenedett az érdeklődés a kérdés iránt. Egyre többen látták meg: napjaink ifjúságának nyelvhasználata figyelemre és tanulmányozásra méltó.

A **Magyar Tudományos Akadémia Nyelvművelő Munkabizottsága** vitaülést tartott erről a témáról, majd széles körű anyaggyűjtés céljából **pályázatot** hirdetett „Hogyan beszél a mai ifjúság?” címmel.

A nyelvészek elsősorban a nyelvfejlődés és a nyelvi rétegek megismeréséért tartják hasznosnak e nyelvhasználati forma vizsgálatát. A nyelvművelők a nyelvi változások jó irányú befolyásolhatóságát remélik tőle. Pszichológusok, szociológusok számára a diákközösségek és az ifjúsági együttlétek lélektani összetevőiről vallhat ez a nyelvi forma. A tanárok jobban megismerhetik tanítványaikat, a szülők gyermekeiket, egyáltalán mi, felnőttek őket: a fiatalokat, ha a felszínes megítélés helyett mélyebben, alaposabban, sokoldalúan vizsgáljuk sajátos nyelvüket.

Az ifjúság nyelvének teljességre törekvő **feltérképezését**, rendszerbe foglalását azonban több tényező is gátolja. Éppen lényegéből adódik, hogy szinte lehetetlen rendszerbe foglalni, hiszen éppen váratlanságával, rendhagyó mivoltával akar meghökkenteni. Nehezítő tényező az is, hogy e nyelvi forma állandóan változik, alakul, gyarapodik, módosul, s ezt nehéz pontosan visszaadni. Ez a gyors változás éppen lényegéből következik, tehát egyik fő jellemzője.

Egy időben a főnökre, jelentős emberre, fontos személyiségre azt mondták: „*nagyfejű*”. A 60-as években az illetőből „*kerekfejű*” lett. S az ilyen jelentős egyénnek a fia is fontos ember volt, aki sokat megengedett magának. Később azt kezdték mondogatni ezekre az emberekre:

„*Hagyjátok, hiszen nekik otthon maszek húsdarálójuk van!*”

Majd belőlük lettek a „*menő manó*”-k a tv-műsor hatására, most pedig az ilyen ember a „*legjobb fej*”, a „*fej*”, a „*szuperman*”, a „*szuperhős*”, a „*menáger*” (sic!) vagy a gyerekek körében „*kiváló tininindza harciteknőc*”. És nekik mondják társaik: - „*Persze, neked mindent szabad, mert a te apukádnak CSÉB-je van!*”

Az elmúlt évek során nagy változás következett be a férfi elnevezésében is. Eleinte „*szivarnak*”, „*mókusnak*”, majd „*ürgének*”, később „*mandrónak*”, aztán „*jampinak*”, az utóbbi években „*krapeknek*”, „*hapinak*”, „*főszernak*” nevezték a fiatalok. És ma? Időtálló a régi „*tag*”, a „*pali*”-ból „*palimadár*” lett, a „*manus*”-ból „*manusz*”-ből „*mandró*”, sőt „*mandarin*”. Mindennapos a „*Józsi*”-zás is. A kopasz srác „*kuglilfejű*” volt, majd „*csúszdafejű*” lett; azután „*Kodzsek*”, „*Kojak*” (a filmszínészről), később „*EDDÁ-s*” (az EDDA együttes kopasz vezetőjéről elnevezve), napjainkban pedig „*bőrfejű*”-nek titulálják, vagy megkérdezik tőle: „*Na, mi az, besorolsz a bőrfejűek közé?*”.

Rendkívül gyorsan reagál az ifjúság nyelve a változásokra, s anyagába mindent beépít a műszaki nyelvből, a reklámok szövegéből, a viccekből, kabaréműsorokból, ami újszerű, meghökkentő, érdekes. Elavult ifjúsági nyelvi kifejezéssel nem lehet „*labdába rúgni*”, csak „*leégni*”, a már nem divatos, elavult szavak, szószerkezetek használója nem elismerést, hanem gúnyos mosolyt, kézlegyintést kap - és kísérel az alábbi kifejezések egyikét (a 30 év időrendi sorrendjében): „*Na, ez is köhögött valamit?!*”; „*Ezt már Noé sem vitte be a bárkába!*”; „*Lejárt lemez!*”; „*Más ígét!*”; „*Nem veszi be a számítógép!*”; „*Figyelmeztess, hogy röhögjek rajta a szabadnapomon!*”.

A jelzős szerkezetek s egyéb szószerkezetek, mondatok kialakításának mennyiségi szempontból is **végtelen a lehetősége**.

Ezeknek száma szinte még a normál köznyelvi nyelvteremtési lehetőségeket is meghaladja, hiszen éppen a meghökkentés, a felnőttpukkasztás szándéka egészen váratlan metaforák alkotására, elütő kifejezések összeházasítására, a legkülönbözőbb stílushangulatot eredményező nyelvtani (alakítani és szófüzési) helytelenségek, szabálytalanságok elkövetésére ösztönzi, viszi a fiatalokat.

- *Ez egy jó fej.* - mondja egy fiatal valakiről a másiknak.

- *Ez fej? Ez fúj* (pfúj). - feleli rá a másik.

Gátolja a teljes felmérést a sok **alkalmi használatú** kifejezés, rögtönzés.

Éppen ezek a **legértékesebb** részei az ifjúság nyelvének, hiszen ezek az igazi **alkotások**.

A fiatalok szellemi frissessége, észjárása, igazi nyelvteremtő ereje ilyenkor nyilvánul meg leginkább:

- *Apád lehetnék.*

- Egy frászt! Nem is engedném, hogy bepofátlankodj a családomba.
- Tudod, hova ment Jóska? Mert nekem egy szót sem szólt róla, nem mondott semmit.
- Nekem a másik felit. (ti. mondta - a semminek)
- Nincs éppen egy rossz lába!
- Kettő van!

Nagy probléma, hogy éppen ebből az anyagból ismerjük a legkevesebbet.

Az önmagukat eszesnek, szellemesnek tartó fiatalok nem utaznak arra, hogy mondásaik szállóigékké váljanak, hogy körbetapsolják érte őket. Azt tekintik természetesnek, hogy belőlük szinte ömlenek a humorosabbnál humorosabb, találó szövegek, s ebben nincs semmi rendkívüli, nem kell hujákolnia a társaságnak egy-egy „új duma” hallatán, hiszen tetszés szerint bármennyi képesek mondani.

A hallgatóság tagjai azzal, hogy nem kísérik hangos tetszésnyilvánítással az először hallott kifejezést, azt a látszatot akarják kelteni, hogy ők is mindnyájan képesek hasonlók kigondolására, s éppen ilyen könnyedén.

Nehezítő körülmény az is, hogy e sajátos nyelvi formához szorosan hozzátartozó **hangsúly**, **hanglejtés**, **hanghordozás**, **hangszín**, **mimika**, **gesztus**, **hangképzési**: fonetikai s egyáltalán artikulációs **eltérés**, **szabálytalanság**, szándékos **torzítás** és az adott **beszédhelyzet** nehezen vagy egyáltalán nem adható vissza.

E gátló tényezők ellenére - hosszú ideig és nagy területen, több helyen végzett gyűjtésem alapján - megpróbálok néhány általánosítható, az ifjúsági nyelv egészére jellemző következtetést megfogalmazni.

Ha azt vizsgáljuk, milyen **forrásokból** táplálkozik e sajátos nyelv, megállapíthatjuk, hogy anyagának legnagyobb részét a **köznyelv** adott szókészletéből, kifejezésformáiból veszi át, s új, megváltoztatott jelentéssel látja el ezeket az átvételeket.

Így lett az ifjúság nyelvében az ismert köznyelvi „*toll*” szó a haj, a „*fej*” a személy, a „*mankó*” a láb, a „*főszer*”, „*fazon*” a férfi, a „*gereblye*” a fésű, a „*lapát*” a fül, a „*lekopás*” az eltávozás, a „*megfújás*” a lopás, a „*szerelés*” az öltözködés jelölője. Idősebb munkatársaikat és egymást is „*apó*”-nak nevezik a „fiatalok, szüleikről azt mondják: az „*ősöm*”, az „*őseim*” (Az *ősök elmentek hazulról*).

Nagyon sok az **idegen nyelvekből** átvett szó, kifejezés. Ezek egy része az **argó** közvetítésével került a fiatalok nyelvébe. Az argót furcsasága, különössége is vonzóvá teszi.

Természetes, hogy az argó is, az ifjúsági nyelv is előszeretettel alkalmaz *idegen szavakat*, hiszen ezek a legkevésbé érthetőek az avatatlanok számára. Ilyenféle szavak: *balek* (ügyetlen), *beköp* (elárul), *bringa* (kerékpár).

Az argó, a tolvajnyelv közvetítésével sok **cigány** eredetű szó került az ifjúság nyelvébe.

A „*csávó*”, a „*gádzsó*” (fiú), a „*csaj*”, a „*bula*”, a „*gádzsi*”, „*romnyi*” (lány), „*lóvé*” (pénz), „*csór*” (lop), „*csuri*” (veréb), „*csóró*” (szegény, ágrólszakadt), „*piál*” (iszik), „*kajál*” (eszik), a „*duma*” (beszéd), a „*dumál*” (beszél), a „*dilinós*” (bolond), a „*Náne lóvé, nista vásár.*” (Kevés pénzzel nem megy a vásár.) mind-mind cigány nyelvi eredetű szavak, kifejezések.

A *piál* az „inni” jelentésű cigány „*piel*” mély hangú változata, ebből lett sajátos magyar fejleményként az „ital” jelentésű „*pia*”: a nyelvérzék a szóvégi l-t ígéképzőnek érezte, s

elvonta. „*Pia*” szó sosem volt a cigány nyelvben. A „*piál*” régi nemzetközi tolvajnyelvi szó, Villon verseiben már előfordul. A franciába is kóborló cigányok nyelvéből kerülhetett.

A „*kaja*”, a „*kajol*” a „*kajel*” származéka - ugyancsak elvonással. A „*kajál*” szónak is van továbbképzett alakja az ifjúság, a diákság nyelvében: „*kajálda*” (menza).

A „*duma*” jelentése a cigányban, „hang”, „beszéd”, a „*nyikhaj*” a „*nikai*” (seholsem) jelentésű szóból keletkezett.

Az sem véletlen, hogy Arany János víg hőskölteményének cigány vajdáját „*Csórinak*” hívták.

A „*lóvé*” a „pénz” jelentésű „*lovo*” többes számú „*lové*” alakjából ered.

A hazánkban élő nemzetiségek és a környező országok nyelvéből is átkerülnek szavak, kifejezések ifjúsági nyelvünkbe. A *fityó horvát* szomszédainktól jött a Fiat gépkocsi elnevezéseként.

A „*kricsni*”, „*kricsmi*” a **szlovák** *krčma* származéka, s végső soron ugyanarra a szláv szóra vezethető vissza, amelyből *korcsma*, *kocsmá* szavunk is lett:

A „*krapek*”, „*klapec*”, „*klapci*” szintén szlovák eredetű, a „*fiú*” jelentésű *chlapec* változata.

Érthető módon sok a **német** nyelvi eredetű szó. Ezek közül - a cigány nyelvekhez hasonlóan - több az argón keresztül jutott fiataljaink nyelvébe. Néhányról ezt nyelvtörténeti adatokkal, bizonyítékokkal ki is tudjuk mutatni, más szavak esetében nem ismerjük pontosan az átvétel idejét, módját, körülményeit.

Az egyik leggyakrabban használt szó: a „*hantál*” „*hantázik*”, (melyből a „*hanta*” elvonással keletkezett) a német „*hantieren*” = foglalatoskodik, kereskedik, lármáz igéből alakult. A cigi, cigaretta jelentésű „*stáb*”, „*staub*” (a „*stab*”-ból, mely botot, pálcát jelent), a „*cseho*”, „*cseherli*” „*kocsmá*” jelentésben (a „*zehen*” = mulat, italozik igéből), a „*gelt*” (pénz) mind-mind német eredetű.

Természeteszerű, hogy nagy számú a német nyelvi átvétel, hisz a köznyelv is rengeteg német szót használ. Miért várnánk hát éppen az ifjúság nyelvétől, hogy mentes legyen ezektől? Bizony használják még ezeket a szavakat: „*lébecolni*” = lógni, „*passzol*”, sőt: „*pászol*” = illik, „*schreibol*”, „*srájbol*” (sic!) = ír, „*link*” = könnyelmű, „*blöki*” = kutya stb.

A „*balhé*” is németből került hozzánk, a németbe pedig a *héber*ből, amelyben „*behá*” azt jelenti: rémület, riadalom.

Héber-jiddis eredetű a „*haver*” (barát), a „*meló*” (munka), a „*szajré*” (lopott áru, holmi), a „*hirig*” (a jiddis „*hereg*” eredeti jelentése gyilkosság), a „*jattol*”, „*lejattol*” igében a héber „*jatt*” (kéz) rejlik.

Latin eredetű a „*tuti*” (biztos), a „*bakusz*” (férfi, ember). A **franciából** vettük át a „*blabla*” szót, a francia szótárban így szerepel: *bla - bla - bla*, jelentése: üres locsogás. Ebből a szóból képezte tovább a magyar nyelv a „*blablázik*” igét.

Olasz eredetű szavak is megtalálhatók az ifjúsági nyelvben: „*csao*”, „*digó*”, „*szolfeddzó*”; sőt, **spanyol** is: „*Amigó*”.

Az **orosz** nyelv széles körben kötelező tanulásának idején sok orosz szó - változatlanul vagy alakítva-torzítva - bekerült az ifjúság nyelvébe („*agyinka*” = elégtelen, „*pityorka-pityuka*” = jeles).

Az **angol** nyelv tanulásának kiterjesztésével, a nyugati utazási lehetőségek megnövekedésével, a rengeteg nyugati - köztük amerikai - reklámanyag, árucikk, kulturális termék egyre nagyobb elterjedésével több angol eredetű nyelvi anyag kerül be nyelvhasználatukba. Ahogy kedveli

korosztályuk a rock-, a pop-zenét, úgy veszi át a dallamokkal együtt az angol nyelvi szöveget, a divatos neveket: „Mary”, „Johny”, „Joe”, köszönési formákat: „bye-bye”, „hi” és más kifejezéseket: „oké”, „lady”, „baby”, „Sorry” stb. A nyugatimádat, a nyugati divat, beszéd, szokások, cselekvések majmolása - értelemszerűen - azoknak a fiataloknak nyelvében is megmutatkozik, akik nem tanulnak angol nyelvet.

Ugyanakkor - e rágógumi-kultúra és angol nyelvi hatás mind erőteljesebb terjedésével egyidejűleg - határozott **megmagyarosodási folyamat** is jellemző a legutóbbi évek ifjúsági nyelvére.

A csinos kislány nemcsak „frankó csaj”, hanem „jó kis bőr” is, a szem „bilux”-ból „kukucs-káló” és „kukklyuk”, az orr „frinyó” helyett „szimat”, „szuszogó” lett, a „hantál”, „dumál” mellett a „szövegel” is terjed, akit elfut a méreg, az „bepörög”, „begurul”, „bezsong”, „zabos”, „pipás” vagy „pipa”, nem „csór”, aki lop, hanem inkább „megcsap”, „megfúj”, aki értesít valakit, az „leadja a drótot”, aki tönkremegy, az „lerobban”; a régebbi „megpucol” helyett ma már a „lekopik”, „elhúzza a csíkot”, „felszívódik”, „lelécel”, „felhúzza a nyúlcipőt” használatos, aki sokat „szövegel”, az „nyomja a sódert”, „rizzázik”, aki pedig mellébeszél, az nemcsak „hantázik”, hanem „hamukázik”, „hamukál”.

A **népnyelvből** is vesz át szavakat, kifejezéseket, tájnyelvi mondatszerkesztési, ragozási formákat az ifjúsági nyelv azzal a céllal, hogy azoknak a fogalmaknak megnevezésére is minél kevésbé kelljen a köznyelvet használnia, amelyekre még nem alkotott sajátos nevet, kifejezést.

Bizonyos feltűnni vágyás, megbotránkoztatási szándék is van ebben. Ezt a formát csak ott alkalmazzák ugyanis (városokban s bizonyos falvakban), ahol a lakosság nyelvében nem található tájnyelvi sajátosság. Olyan vidéken pl., ahol a babot mindenki „paszuly” néven ismeri, nincs semmi érdekesség abban, ha az iskolás gyerek elmondja, hogy a napköziben vagy a menzán „paszuly-leves” volt, de feltűnő, ha ezt Pesten vagy Pécsen mondja egy diák.

Ugyanúgy feltűnő, furcsa, különös, ha városi, minden tájnyelvi sajátosságot nélkülöző nyelven beszélő közösségben így fejezi ki elégedetlenségét a fiatal:

- *Ejnye mán, no ugyan mán! Hát mán hogyan képzelezi ezt kendné?*

Ezek - a köznyelvet beszélők számára furcsa, feltűnő szavak, erőltetett, mesterkélt kifejezésformák - megfelelnek a feltűnést kereső fiatalok igényeinek: szokatlanságuk magára, egyúttal a beszélő fiatalra vonja az emberek figyelmét.

Ez a túlzott népieskedés erőltetettnek tűnik előttünk, de minél inkább az, annál jobban tetszik a fiataloknak, minél szokatlanabb, annál inkább kedvelik s terjesztik.

Annak idején a „Rózsa Sándor” tv-filmsorozat különösen megszorította ezeket a kifejezésformákat, kiejtés módokat az ifjúság nyelvében. Az ő-zésnek jól-rosszul alkalmazott számtalan példáját lehetett hallani a film bemutatásának idején és azt követően.

Érdekes, hogy a pestiek használják pl. az egyes, az elégtelen érdemjegy elnevezéseként a „gamó”, „gamesz”, „gampec” szavakat, de nem tudják, hogy ez a szalmahúzó neve néhány vidéken (a vonyigó név ismertebb), éppen ezért Pesten a diákok a szalmahúzó elnevezést egyáltalán nem alkalmazzák az egyesre, de vidéken, ahol tudják, hogy a „gamó” szalmahúzót jelent, mindkét elnevezést használják.

Érdekes egyensúlyra törekvése az ifjúsági nyelvnek, hogy nemcsak alsóbb nyelvi rétegekből vesz át szavakat, kifejezéseket, hanem fennkölt, udvariaskodó, a **dzsenti társasági modorból** átvett szövegeket is beépít durva, közönséges kontextusba. Így ezek az „idézőjelbe tett” szövegtartalmak megkérdőjeleződnek, sőt: ellentétes értékűvé válnak:

„Csokolom a kisztihandját, méltóztatna arrébb tenni azt a rücskös seggit, hogy én is ideférjek?”; „Bátorkodlak megkérni, hogy szíveskedjél elhúzni a sunyiba!”

Csoport- és rétegnyelvekből is vesz át szavakat, kifejezéseket az ifjúság.

A **kártyások** nyelvéből ered:

„Na, ez jól letette a lapot!” = odamondogatott.

„Cinkes!” = Nem érvényes. (Cinkkel jelölnék meg lapot a hamiskártyások.)

„Veszi a lapot.” = Érti a kifejezésben rejlő humort, a jelképes értelmet.

A **sportnyelvből** vették át:

„Bedobta a törölközőt” fizikából. = Egyest kapott.

A **szaknyelvből** is vesz át mondásokat: „behúz a csőbe”, „elkapja a gépszíj”.

A **galambászok** szaknyelvének egyes elnevezéseit használja az ifjúság nyelve a „galamb” köznyelvi szó helyett: „prucli”, „pörtli” (ezek egy-egy galambfajta szaknevei).

Az **irodalmi nyelvből** is táplálkozik az ifjúság nyelve. Az „*Akkora a görényszag, hogy rá lehet könyökölni.*” mondás eredetét csakúgy megtalálhatjuk a népmesék világában (Akkora volt a sötétség, hogy a királyfi ráakasztotta a kardját.), mint a ponyvaregények közhelyeit olvasva (Az ivóban vágni lehetett a füstöt.).

Különös ízt ad a fiatalok nyelvének, hogy **archaikus, biblikus** nyelvezetű művek anyagából is vesznek át szövegrészeket, és stílusában hasonló, ódon hangulatú szövegeket alkotnak:

„*Kotródjatok ki az osztályból, beste kurafi pogányai! A hollók vájják ki a szemeteket! Elkevertétek megint a pennámat!*”

„*Megzabáltunk számos nagy kajákat. Elköltöttünk nehéz forintokat.*”

Ezeket az archaikus szövegátültetéseket, ezek sajátos szórendjének alkalmazását esetenként vegyítik a népnyelvi sajátosságok beépítésével:

„Mit te csinyász?”

„Mit te gondúsz, ki te vagy?”; „Vagy te hülye?”

A jelenlegi felnőtt nemzedéknek is megvolt a maga ifjúkorában a sajátos nyelvhasználata. Ebből a „**régi ifjúsági nyelvből**” is vesz át szavakat, kifejezéseket a mai fiatalság, amelyeket a felnőttek „hagyományoztak rá”:

„*Apád nem üveges, nem vagy átlátszó*”, „*Mi vagyok én, dögtartó?*”, „*Magas ez neked, mint tyúknak a tűzoltólétra.*”, „*tyúk*” (nő), „*fejes*” (főnök, vezető beosztású, régen: tiszt úr, vármegye tisztje), „*citrompofozó*” (utcaseprő), „*emeletes paraszt*” (lovas rendőr), „*dohány*” (pénz), „*duma*” (beszéd), „*marhapasszus*” (bizonyítvány).

A régi ifjúsági nyelv megtermékenyítően is hat a maira.

A „*pléhsusztér*” (bádogos) analógiás hatására alkották a „*pléhszamar*” (kerékpár, motor-kerékpár) szót.

Gyakran felleljük ifjúságunk beszédhasználatában egy-egy mű, rádióműsorszám, film **szállóigévé** vált szavait, kabaréműsorban szereplő színészek, humoristák, komikusok szellemes, találó mondásait.

Így terjedt el például az egyik cirkuszi műsorban elhangzó „*Na, mi lesz itt, szunya?*” kérdés; a Gombháború című filmben szereplő egyik kisfiú kedvelt mondása, a „*Ha én ezt tudom, el sem jövök.*”, a Civil a pályán című filmben elhangzott „*Ép testben épp hogy élek.*” (az „Ép testben ép lélek” deformált változata).

Napjainkban Hofi Géza, Nagy Bandó András, Koltai Róbert, a L’art pour l’art együttes tv- és rádióműsorainak mondásai közhellyé válnak az ifjúság nyelvén. A „*Hoppá*”, a „*Figyelj, haver!*” Hofi sajátos hangszínevel, hanglejtésével lépten-nyomon hallható volt országszerte. Az Esőember (Rain man) bemutatása óta a fiatalok kedvenc szövege: „*Naná, hogy, ...*”.

Ragadványnevek választásakor is közrejátszanak tv- és filmélmények: „*Dollárpapa*”, „*Zorro*”, „*Lüke Aladár*”, „*Kengyelfutó gyalogkakukk*”, „*Pompom*”, „*Menő manó*”, „*Kukori*”.

Hogy az ifjúság nyelvében milyen arányban találunk magyar avagy idegen eredetű szavakat, magyaros vagy idegenszerű nyelvi sajátosságokat, argóból vett kifejezéseket, az rétegenként, csoportonként, egyénenként változik, s függ a műveltségi foktól, az ízléstől, az igényességtől, a nyelvi képzettségtől, a stílusérzéktől.

A **történelmi, társadalmi körülményeknek, időszakos divathóbortoknak**, eseményeknek is függvénye, hogy egy-egy forrás dominánsabbá válik az ifjúság nyelvében.

A háború utáni években ifjúságunk nyelve csak úgy hemzsegett a **tolvajnyelvi szavaktól, beszédfordulatoktól**. Sok volt az utcán lödörgő, bandákba verődő, kisebb-nagyobb büntényeket elkövető fiatal. Ők aztán terjesztették egymás közt a javítóintézetekben, a galerikben s a többi fiatal közt az iskolákban, a munkahelyeken, az utcán és más nyilvános helyeken ezt a beszédformát.

Nemigen hallani most az ifjúság nyelvében például a háború utáni évek közismert „*srenkbalhé*” elnevezését, az „*óberkodik*” (rendőrnek árulkodik), a „*sitt*” (börtön) szavakat.

A „*lebukik*” ige is egyre inkább ártatlan dologgal kapcsolatos megjárást, rajtavesztést jelent (pl. Le akartam másolni a számtant, de „*lebuktam*”, mert az *oszi* észrevette.), s nem azt, hogy büntény elkövetése közben elkap, lefog valakit a rendőrség.

Természetesen az ifjúság által használt sajátos szavak, kifejezések nagy részét hiába keresnénk bármely forrásként szolgáló „átadó” nyelvben, nyelvi rétegben.

Hiszen a felsorolt forrásokon kívül elsősorban **saját kútfőből** táplálkozik az ifjúsági nyelv. Anyagának jó részét teljesen **önállóan alkotja meg**. Ez a legértékesebb s vizsgálatra is leginkább érdemes része az ifjúság nyelvének. A nyelvi kutatás számára ezek a szavak, kifejezések kiemelten fontosak, hiszen az ifjúság **nyelvteremtő** erejét s ennek az alkotó munkának sajátosságait vizsgálva, elemezve magáról a nyelvről - a nyelv fejlődéséről, a szókincs gyarapodásának módjairól - is sok fontos tulajdonságot, törvényszerűséget, tendenciát állapíthatunk meg. Ezeket a nyelvtudomány is hasznosíthatja.

Köznyelvi szavakat „elbecéznek” fiatalok („*napiló*” = napló, „*ó rossz*” = orosz nyelv, „*jóskaszósz*” = sóskamártás, „*suli*” = iskola), metaforás összetételeket alkotnak („*sokgombos*” = tisztelendő úr, „*szőrmotor*” = ló).

Szívesen alkotnak humoros, találó szavakat („*szűnyogcsődör*” = sovány férfi, „*csipogó*”, „*levesfűvóka*” = száj, „*kihült*” = nincs több ötlete, „*bunkofon*” = a bunkók mobiltelefonja), beszédfordulatokat („*Te nem sokat alhattál az utóbbi időben.*” = Tiszta fejjel, kialudtan nem mondanál ilyen butaságokat.; „*Kiszáradt belőle a benzin.*”, „*Elfogyott a nafta.*” = Fásult, nem tud lelkesíteni.). Ha az önállóan létrehozott szóalakokat, jelzős szerkezeteket, kifejezéseket

vizsgáljuk, láthatjuk, mennyire igaz Kovalovszky Miklós megállapítása: „Nem az árnyalt kifejezés stílusigénye fontos számukra (az ifjúság számára), hanem a körükben leggyakrabban használt kifejezések sajátos megnevezése.” (6)

Ehhez hozzá kell tennem kiegészítésül - mintegy magyarázva ezt a megállapítást - azt a saját megállapításomat is, hogy a közlő funkció e nyelvi rétegben másodlagos az **érzelem** és az **indulat** kifejezése mellett.

Hihetetlen gazdagság, bőség, nagy teremtő erő jellemzi az ifjúság nyelvét. Aki nem figyel, kutatja ezt, el sem képzei, tán el sem hiszi, hogy szinte naponta új szavak névadó ünnepséget tarthatnánk. A diákok a legújabb tantárgyaknak, általában a fiatalok az új közlekedési eszközöknek, technikai vívmányoknak, találmányoknak, az először látott, hallott jelenségeknek, s főként egymásnak és tanáraiknak, munkatársaiknak, barátaiknak sajátos nevet adnak. S minden „névadásnak” története van. Ebbe „kívülálló” nehezen láthat bele.

Egy iskolás-csoport a helikoptert „*szitakötő*”-nek nevezte el. Az asszociációs kapcsolat nyilván a szitakötő és a hosszúfarkú, szárnyas nagy gépmadár formájának, alakjának s kettőjük mozgásának hasonlóságán alapult.

Egy másik gyerektársaság anekdotát hallott arról, hogy a helikopter vezetője megközelítette a dinnye- és káposztaföldeket, leszállt és szedett is a termésből, ezért ők „*káposztatolvajnak*”, „*dinnyetolvajnak*”, „*nagy égi tolvajnak*” nevezték a helikoptert. Másutt „*heli-hiliii*” nevet kapott a „keresztségben”. Ez az új szóalak megőrizte a szó első szótagját érintetlenül, ugyancsak őrzi a szótest hosszúságát, de elhagyta a kemény, kopogó k, p, t hangokat, s helyettük megkettőzte a kis, pici gyorsaságot is „jelentő”, érzékeltető i-t, megzengette az l-t, s a szó végét megnyújtotta - így olyan, mint egy bombasivítás, mint egy csatakiáltás (a gép hangját is utánozza). Közrejátszhatott indítékként az is, hogy nem tetszett az idegen hangzás a fiataloknak. Egészében játékos, tréfás, kedves az új szó.

A köznyelvet beszélő külső „szemlélő”, hallgató nehezen méri fel, hogy milyen ízzel, csudálkozással, meglepődéssel, a név megtalálásának örömeivel - egyszóval a legváltozatosabb érzelmi, indulati tartalommal, szépséggel, kifejező erővel - bővült az új hangtest tartalma, a létrejött új ifjúsági nyelvi szó.

Az ifjúsági nyelv forrásainak áttekintése után vizsgáljuk meg e nyelvi forma **legjellemzőbb vonásait**, szembetűnő tulajdonságait, tipikus jelentésárnyalatait!

Legfőbb tulajdonsága a **humor**, a **szellemesség**. Az ifjúság füle, szeme kifinomult a humor érzékelésére, kész a humoros, szellemes nyelvi anyag átvételére. Ezért emeli át a felnőttek szóhasználatából is elsősorban azokat a szavakat, kifejezéseket, amelyeket ők - mint saját ifjúkoruk nyelvi produktumát - őrzik, pl.: „*Olyan dagadt vagy, hogy csak a körorvos tud megvizsgálni.*”; „*Játszd meg a slicc-gombot!*” (Szakadj el (le) tőlem!).

Ugyancsak ez a szellemes, humoros „szöveg”-re való állandó figyelés, éhség okozza, hogy irodalmi művekből, de főként az egész országban egyszerre hallható, a tömegkommunikációs eszközök útján mindenhova eljutó műsorokból is azonnal nyelvükre veszik a legtalálóbb, legszellemesebb mondásokat (pl. annak idején a Keressük Petőfit műsorban felbukkanó kóros jelenségeket karikírozó Hofi-szöveget: „*És ez ebből még felejteti fog.*” (Arra az általánosiskolás gyereke mondta, aki egy szót sem tudott kinyögni Petőfiről.)

Jellemző az ifjúságra a **szellemes rögtönzési képesség**. Az általánosan elterjedt szellemes beszédfordulatokon kívül nagyon gyakran alkotnak a pillanatnyi helyzetnek megfelelő szellemes szövegeket.

Pl.: Báiban bemutatkozott táncosának egy lány:

- *Piroska vagyok.*

- *Nem baj.* - felelte rá a fiú.

Ugyanez a fiú egy másik lány bemutatkozására, a „*Rózi vagyok. Hát te?*”-re azt felelte: „*Én nem.*”

Egy másik példa:

- *Üljünk másikra, mert ez „madárlátta” pad!* (... lepiszkolták a madarak).

Párbeszéd a buszon:

- *Szabad?*

- *Nem táncolok.*

A **gúnyolódás**, a **cinizmus**, egymás csúfolása, a felnőttnek kipellengérezése szintén nagyon jellemző a fiatalságra. Nyelvhasználatában gyakori a gúny, egymás csúfolása.

A tréfás csúfolódástól („*mirelit fülű*” = *elálló fülű*), a szellemes, ironikus hangvételen át („*Akkora orrod van, hogy nyáron kiadhatod csőszkunyhónak.*”) a maró gúnyig („*Olyan a lelked, mint a kávé: sötét és aljas.*”; „*Csak egy kereked rossz: amelyik a többit mozgatja.*”), sőt a durva, trágár, triviális kifejezésekig („*Olyan vagy, mint a mosott szar.*”; „*Úgy nézel ki, mint a lefosott kilométerkő.*”; „*B...d meg!*”) minden árnyalatot megtalálhatunk benne.

Nem véletlen, hogy munkám kifejezésgyűjteményének, szótári részének is e gúnyos beszéd-fordulatokat, szövegeket tárgyaló fejezete a legterjedelmesebb.

Ezenfelül is csaknem minden szóhoz, kifejezéshez oda lehetett volna írnom, hogy tréfás vagy gúnyos színezetű. Hiszen eleve játékosság vagy gúnyolódás az, hogy a cipőt „*csónaknak*”, „*hajónak*”, a fésűt „*tetűpuskának*” nevezik, hogy „*konzerv fülűnek*” becézik barátjukat. Még a legártatlanabb elnevezések mélyén is húzódik valamiféle gúny. A szövegek hangsúlya, hanglejtése is „gúnyos”, nyújtott, eltér a megszokottól. Fölényesen „le mosolyogja” a fiatal a tudálékoskodást, a felnőtt fontoskodást, tréfássá, nevetségessé tesz minden olyat, amit ő maga nem vesz igazán komolyan. De még önmagát is esetenként morbid humorral segíti át a lelkileg nehezebb helyzeteken. Az autóbust „*ócska vastaligának*”, „*tyűkretrecnek*”, „*olajkakadúnak*” - nevezik a fiatalok, a csuklós bust „*összetett tragacsnek*”, a kerékpárt „*pulykakergetőnek*”, „*strasszerkergetőnek*”, „*atomtaligának*”, a motorkerékpárt „*mákdarálónak*”, a Trabantot „*papundeklidoboznak*”, „*tupírozott szappantartónak*”, a Fiatot „*egyiptomi fakoporsónak*” keresztelték el. Az egész felnőtt világgal, a „*nagyokkal*”, „*erősökkel*”, a „*hatalmasokkal*” való szembenállás, ellenzéki magatartás, maró gúny, éles cinizmus, az egész kiegyensúlyozatlan, még ki nem forrott lelkivilág megnyilvánul nyelvükben. Ezért olyan sok a rendőrt nem éppen megtisztelő kifejezés („*antimelós*”, „*barombarci*”), ezért főként pejoratív hangulatú szavakat alkotnak a felnőtt férfi és nő megnevezésére. Örülnek, ha nevetségessé tehetik vagy legalább egymás közt kinevethetik a felnőtteket.

Talán éppen kamaszkori gátlásaik elleplezésére mondanak nagyokat, sorakoztatnak fel beképzeltséget, pökhendiséget tükröző nyelvi anyagot is („*Lehengereltem mindenkit.*” = Mindenkin túltettem.; „*Kisapám, ilyen embereket, mint te, vacsorára szoktam enni hármával.*” = Jóval erősebb vagyok nálad.; „*Az én dumámtól te úgyis megfázol.*” = Nem tudod felfogni, amit mondok.).

Nagyképűen gúnyolja az ifjúság nyelve a vidéki jelleget, az elmaradottságot, a kisszerűséget: „Mit lehet itt csinálni Lipicán, Mucsajon?”; „És ismét jót neveltünk vidéki versenyzőnk irtó jó humorán.”

Tiszteletlenül nevetségessé tesz komoly érzelmeket, cselekvéseket, lelkiállapotokat is azzal, hogy közönséges kifejezésekkel helyettesíti vagy közönséges dolgokhoz hasonlítja őket („őreglány”, „mámi”, „mutter” = édesanya, „Áztattad az inge mellényét?” = Sírtál a mellére borulva? Elérzékenyültél?; „Letört, mint a bili füle.” = Elkeseredett hangulatba került, elment a kedve.; „Mi az, nyanya, hullik a szirmod?” = Öregszel? Hullik a hajad?). Ezzel is szellemeskedni akarnak inkább, nem szemtelenkedni, egymás előtt mutatják, hogy meddig mernek elmenni nyelvhasználatuk szabadosságában. A felnőttekkel nem így beszélnek. Aki odáig merészkedik, hogy szemtől szemben is *őreglány*-nak nevez egy nénit (vagy az édesanyját így titulálja), azt a többi fiatal is elítéli, azzal nem azonosulnak.

Durva kifejezések is szép számmal találhatók az ifjúság nyelvében.

- „Köpd fel a pilácsot!” (Gyűjtsd fel a villanyt!)

„Ha beleröhögsz az akváriumba, kidöglenek belőle a halak.”

„Laposra verlek, és áthúzlak az ajtó alatt.”

- Kérek pénzt. - kérésre válaszolva:

- „Szüljek vagy izzadjak?” (ti. pénzt).

Nem önmagáért a durvaságért, annak kedveléséért, hanem a nyomatékosság, az indulati töltés megfogalmazásának igényéből beszélnek így.

Nagy adag kielégítetlen serdülőkori nemi vágy is kiolvasható abból, hogy rengeteg kifejezést használnak a „nő” megnevezésére, sok a nemiszervek és a nemi aktus elnevezésre használt szó. Mindezt részben szégyellik is, ezért - izgalmukat, vágyukat mintegy leplezve - igyekeznek minél durvább, cinikusabb vagy közömbösségüket mutató szavakat alkalmazni.

Ez a gúnyolódási hajlam és egyáltalán a fiatalok **túlfűtöttsége**, gátlástalansága okozza, hogy nagyon gyakoriak az ifjúság nyelvében **a túlzások, a nyomatékos, erős kifejezések**.

Munkámban terjedelmes részt foglal el éppen ezért a „Rikító, túlzó jelzők” című fejezet, hiszen az ifjúság nem is igen beszél egyszerűen „csinos csajról”, „jó bőrről”, hanem „hulla menő csajról”, „oltárian klassz bőrről”, nem „jó ötlete támadt”, hanem „piszok menő ötlete”, nem „csúnya zakóban jár a barátja”, hanem „ménkü tré jakóban avázik a haver”, nem „szar kaját flammol” a menzán, hanem „bűnrossz” vagy „tökszar” kaját, nem „gerjed haragra”, inkább „állatira begurul”.

Még a túlzó, rikító jelzőket is ellátja további jelzőkkel.

Dolgok, jelenségek, események, cselekvések mértékét is eltúlozza: „Térdig ér a zaj” (Nagy a beszélgetés.); „Olyan bűdös van, hogy rá lehet könyökölni.”, „Állig ér a páviánszag.” (Nagyon bűdös van.).

A túlzások, a nyomatékos, erőteljes kifejezések hajhászása viszi el az ifjúságot a közönséges, durva, sőt trágár kifejezések használatáig („Megrohadok az unalomtól.”, „Megdöglöm éhen.”, „B...d meg!”).

A legdurvább kifejezések is csak érzelemkifejező eszköz szerepét töltik be. Leggyakrabban dühük, mérgük kifejezésére használják ezeket. Saját társaságában a legtöbb fiatal kimondja ilyet, de ez - bár nem vall finom ízlésre - önmagában még nem jelenti sem a beszélő romlottságát, sem hallgatóságát.

Fontos, hogy egy-egy ifjúsági nyelvi szöveget mindig a beszédhelyzet ismeretében elemezzünk, értékeljünk (főként erkölcsi vonatkozásban), csupán a kifejezésekből kiindulva ne vonjunk le messzemenő következtetéseket.

Az alábbi példát hallva - az előzmények ismerete nélkül - nem lehet pontosan eldönteni, hogy a meglepő, váratlan válasz megfogalmazója romlott, cinikus lány volt-e, vagy szellemességével akart feltűnni a társaság előtt, esetleg csak „*leégetni*” szándékozott a fiút, aki szemtelenkedett vele, leszólította őt.

Szórakozóhelyen egy fiú „*leszólított*” egy lányt:

- „*Van egy kis időd?*”

A lány válasza:

„*Köszönöm, má b...tam máma.*”

A meghökkenetési szándék okozza azt is, hogy szinte minden szóban, kifejezésben van bizonyos **groteszkség**. Ezt aztán időnként a végsőig fokozzák a fiatalok. Egészen extra, groteszk képzettársítások, szinte lehetetlen, előre nem is sejthető asszociációk kellenek némelyik mondás megértéséhez:

„*Terhes volt a hintalova.*” (Görbelábú.), „*A krumpli is jó volna neki.*”, „*Csontig erő szám*” (tangó), „*Freskót csinálok belőled.*”, (Kékre-zöldre verlek.), „*Gyűjti a tüzelőt (tüzifát) télire.*” (Sok egyest, elégtelen érdemjegyet kap.). Ez utóbbit kétszeres áttételessége miatt csak a beavatottak értik meg első hallásra, akik „*fá*”-nak nevezik az elégtelent.

A felnőttek hajlamosak arra, hogy csak a durvaságot, a trágárságot, szabadszájúságot vegyék észre a fiatalok nyelvében. A jó megfigyelő azonban gyakran éppen azzal a jelenséggel találkozhat az ifjak szóhasználatában, hogy **finomabb** ruhába öltöztetnek közönséges gondolatokat - „szalonképessé” s egyúttal ötletesebbé, szellemesebbé téve beszédüket. Ezzel a módszerrel éppen **tompítják** a durva, drasztikus mondanivaló élet, **szépítik**, **enyhítik**, eufemizálják a kifejezést. Pl.: „*pislantóhely*”, „*pishely*”, „*kakatóhely*” = WC; „*A Piskótáékhoz mégy?*”, „*A Szarkáékhoz mégy?*” = WC-re mégy?; „*Menj a pitlibe!*” = Menj a pi...ba! a szó alaki hasonlósága, „*emésztőhely*”, „*éjjeli menedékhely*” = WC a szó jelentésbeli azonossága vagy áttételes hasonlósága alapján.

Más alkalommal a szóval jelölt fogalom eredeti komoly jelentését kicsinyítik, tompítják: „*megfúj*”, „*elszocializál*” valamit = ellop valamit, „*Trobitának nézte és megfújta.*” = Ellopta.; „*Kétszer vettem: egyszer észre, egyszer el.*” = Elloptam.; „*Behívták szakmát tanulni.*” = Börtönbe került.

Körülíráshoz hasonló nyelvi formát is alkalmaznak: „*aranyos sz-szel az elején*”. Eredetieskedés az is, hogy **körülírással** (lehetőleg meglepő, szellemes, hosszabb szöveggel) helyettesítenek jól ismert köznyelvi szavakat: „*Azzal szemétkedj, aki legelőször rád húzta a kisinget!*” Ez nem olyan durva, mintha azt mondanák: „*Anyáddal szemétkedj!*”. **Finomkodásukkal** gyakran tán kicsit csúfolódni is akarnak vagy csak játszani, valóban kedveskedni: „*Túrót a kis nózidra, nózlidra, nózlicskádra!*” Ebben ellentmondás, kontrasztthatás is van a „*túró*” és a „*nózi*” kifejezés között. A **kedveskedésre**, **becézésre** bőségesen találunk példát, mert ebben is kimeríthetetlen az ifjúsági nyelv - mintegy azt igazolva, hogy az ifjúságra magára is olyan ellentétes hangulatok, érzések jellemzőek, mint nyelvére („*ovi*” = óvoda, „*cuki*” = szép, aranyos, „*Szivi*” = szívem, „*Picúr*”, „*Maci*” = Maczkó vezetéknévű.).

A továbbiakban megkísérlem a **leíró nyelvtani és a stilisztikai szaktudomány kategóriái**, szempontjai közül azok szerint vizsgálni gyűjtött anyagomat, amelyek leginkább vonatkoztathatók az ifjúság nyelvére.

Igazi nyelvtani értelemben vett **szóteremtésre** kevés példát találunk („*cserpák*” = ember, „*klotyó*” = wécé). Ezek között vannak hangutánzó szavak: „*brekkancs*”, „*brekusz*” = béka, „*brekeke*” = motorkerékpár, „*sikogató*” = tűzoltóautó, „*csincsin*” = villamos, „*surranó*” = tornacipő. Ez utóbbinak érdekes története van. Eredetileg a tornacipő talpának alig hallható surranásáról kapta nevét, majd éppen az erős hangot adó katonai bakancs elnevezésére kezdték használni a kontraszthatásra utalva, mert az aztán nem tud halkan surranni.

Sok szót meglévő köznyelvi szó hangalakjának sajátos megváltoztatásával hoz létre az ifjúság nyelve. E **szóképzésben** főként a gyermekkorra jellemző **kicsinyítő képzőket** (-i, -ci, -csi, -inkó, -kó) használja: „*tasi*” = táska, „*bizi*” = bizonyítvány, „*röpcsi*” = röpdolgozat, „*doli*” = dolgozat, „*töri*” = történelem, „*föci*” = földrajz, „*gyaki*”, „*gyaksi*” = gyakorlati foglalkozás, „*lábinkó*” = láb, „*négyilinkó*” = négyes, „*didkó*” = mell, „*cerka*” = ceruza, „*vonca*” = vonalzó, „*racska*” = radír, „*szitu*” = szituáció (így is hallható újabban: „*szit*”: „Történt az a *szit*, hogy ...).

Egy-egy szóból többféle képzővel különböző szóalakokat képezve, **szócsaládok** jönnek létre: „*vili*”, „*vilcsi*”, „*vilinger*”, „*vilga*” = villamos; „*szia*”, „*szió*”, „*szióka*”, „*szi-szi*” = szer-vusz. E képzett szóalakok közt sok a magyartalan, a szokatlan, a rossz hangzású is: „*fatyó*” = fater, apa, „*mutyó*” = muter, anya, „*napej*” = napközi. Nem szerencsés a „*pofozító*”, „*szomorító*” = rossz bizonyítvány, „*örömitő*” = jó bizonyítvány, „*pasmag*” = pasas.

Bizonyos képzett szavak is születnek: „*ipszinger*” = ipse, férfi, „*cájpglintosz*” = kerékpár, „*dzsipentosz*” = dzsipp, „*faszinger*” = férfi.

A becézés túlhajtása esetenként rossz hangzású: „*tari pulcsi*” = tarka pulóver, „*szimpi hapi*” = szimpatikus férfi - ahogy ezt az „*édi nyelv*”-ről Tolcsvai Nagy Gábor írja.

A szóképzés alfajait, módjait elsősorban a személyek megnevezésének példáján mutatom meg, mert erre gazdag példatár áll rendelkezésemre - különösen a diákság nyelvében.

Becézik a családi nevet (vezetéknévet). Ennek is több módja van. A vezetéknév első részéhez „i” képzőt tesznek: „*Deci*” = Debreceni, „*Rimi*” = Rimóczi, a rövid vezetéknévet megnyújtják: „*Szücsi*” = Szücs, a hosszút megrövidítik: „*Bringa*” = Bringovác, „*Micsó*” = Micsovics, „*Kapor*” = Kapronczay, „*Oles*” = Ollári, más képzőt alkalmaznak: „*Gepszi*” = Gebhardt, „*Kokó*” = Kovács, játszi képzésmóddal is alakítanak nevet: „*Sóska*” = Soós Jóska, „*Tatyi*” = Tamasi, keresztnévként is használatos vezetéknévet a keresztnév megfelelő becézésével helyettesítenek: „*Anti*” = Antal, „*Zsiga*” = Zsigmond, torzítják a nevet egy-egy hang megváltoztatásával: „*Perceg*” = Herczeg, „*Varnyú*” = Varjú. Az így keletkező nevek jelentésárnyalata lehet kedveskedő „*Maci*” = Maczkó, de lehet sértő is: „*Buzi*” = Buzánszky.

Utónevet is alkotnak a meglévő keresztnévből, becenévből betűelvonással: „*Lonci*” = Ilonci, „*Lus*” = Ilus, „*Tika*” = Mártika, egy betű megváltoztatásával - pöszén, selypítve -: „*Marityka*” = Mariska, „*Rógyika*” = Rózsa István. Leányt fiúnévvel is illetnek: „*Gábor*” = Gabriella, „*Vilmos*” = Vilma.

Még **népetimológia** is előfordul: „*Kuglibunda*” = Kunigunda, **kontaminációra** is találunk példát: „*Gamburnyák*” = Gabi X bumburnyák, „*Monyi*” = Monori Sanyi. Képzők összevonásával is alkotnak becenevet: „*Csucusi*” = Marcsu + Marcsi, sőt **monogramból** is: „*Sári*” = S. Á. + R. I. = Salamon Ágnes + Rózsa István. Az utónév „fordításával”, idegen nyelvi megfelelőjével is neveznek meg személyeket: „*Dzsozi*” (a spanyol José angolos ejtése),

„Dzsoni” (az angol Johny), „Sztyopa” (az orosz Sztjepán). Ritkán az is előfordul, hogy a családi nevet mondják más nyelven: „Lupusz” = Farkas (pl. latinos osztályban).

A névadás különböző változatait nemcsak személynevekre, hanem általában emberek, állatok, dolgok megnevezésére is hasonlóan használja az ifjúság. Sok-sok példát lehetne sorolni erre. Csupán egyet kiragadva: népetimológiára példák: „ugrómókus” = agronómus, „Tyúktörő” = úttörő, „szarburg” = Wartburg, „bigyológia” = biológia, „papadicsom” = paradicsom, „traktorozsec” = Zaporozsec, „szarburger” = hamburger.

Érdekes jelenség, hogy előfordul az ifjúság nyelvében ismert képzőnek szokatlan használata is. A 70-es években az ifjúság nyelvében előfordult a „szobrozol” szóalak.

A denominális verbumképző „z” köznyelvünkben szokatlan volt a „szobor” szóhoz kapcsolva. Jelentése a „szobrozol” szónak említett mondatunkban: Vársz valakit, azért állsz itt órákig szoborként?. Azóta már meghonosodott, mondhatni: köznyelvé vált ez a szóalak ezzel a képzési móddal.

Más esetekben köznyelvi szó hangalakját **szójátékkal** változtatja meg a fiatal: „ötvös”, „göthös” = ötös (osztályzat), „krémes”, „rétes” = négyes, „tetves”, „tenyeres”, „terhes” = kettes, „ringlő” = ringyó, „nokedli” = hokedli, „gladiátor” = radiátor, „tarkarongy” = takarodj!, „nyuszog” = szúnyog, „takróccal pokoródzni” = pokróccal takaródzni, takarózni, „csigalom-nyugavér” = nyugalom-csigavér.

A szójátékok közé sorolhatunk egy sajátos nyelvi formát is. Köznyelvi szóba összetett szót, jelzős kifejezést értenek bele, érznek bele a fiatalok. Ez nagyon szellemes, hatásos forma: „rom/busz” = nagyon rossz busz, „kan/tár” = fiúkollégium vagy csődörisztálló, „sintér” = „sín/tér” = állomás, „al/bum” = „al/bumm” = szellentés.

Szívesen élnek a **szócsonkítás** eszközével is: „kösz” = köszönöm, „bio” = biológia; olyan módon is művelik ezt, hogy köznyelvi összetett szónak előtagját használják diáknyelvi szóként: „rágó” = rágógumi.

A szóalkotás módjai közül a **szóösszetétel** nagyon gyakori, az ifjúság szókinccsgyarapító tevékenységének legfontosabb módja. Ezek a szimbolikus, metaforás összetételek nevezhetők legindokoltabban igazi ifjúsági nyelvi szavaknak, mert ez a szóalkotási mód hasonlít legjobban a tárgyakra, dolgokra nevet adó ősünk és a költő munkájára. Ezeké a jövő, ezeket kell ápolni, ezek illeszkednek be legjobban nyelvi rendszerünkbe, anyanyelvünkbe.

Ilyen összetételek: „rövidzárlat” = elégtelen fizikából, „ormányosbogár” = nagy orrú, „szördízel” = ló, „szőrmadzag”, „lábaskolbász”, „töltöttzokni” = kutya, „fűrőtartó” = ellenőrzőkönyv (abban vannak a fűrők, az egyesek), „szamárpasszus” = ellenőrzőkönyv, értesítő, „Csatabugyogó” = harcias tanár, főnök gúnyneve, „Verébszaki” = jelentéktelen, szürke ember gúnyneve, „mákdaráló” = motorkerékpár, „teherketrec”, „teherláda” = teherautó, „papír-jaguár” = Trabant, „nyuszibusz”, „egérkamion” = kis Polski FIAT, „Samulak” = biológia szertár, mert ott „lakik” Samu, a csontváz, „dögtan”, „dudvatan” = biológia, „hegyibeszéd” = az igazgató korholó szózata az egész iskolaközösség előtt, „füstrúd”, „bűzrúd” = cigaretta stb.

Szinte saját szóalkotó elemének tekintheti az ifjúsági nyelv a „teljesen, tökéletesen” jelentésű „tök-”előtagot: „töklusta”, „töksötét”, „tökmindegy”. Feltehetően a „tökéletes” szó rövidített változata, és nincs kapcsolatban az önálló „tök” szóval.

Hasonlóan rövid, de önálló szókkal alkotott szóösszetételek is igen kedveltek rövidségük, tömörségük miatt: „bűnrossz”, „dögunalmas”.

Betűszókat is találunk az ifjúság nyelvében. Részint meglévő köznyelvi betűszókhöz hasonló hangzásúakat használnak és értelmeznek a maguk módján, részint közismert köznyelvi kifejezéseket magyaráznak, ruháznak fel új jelentésekkel betűszóként:

„**RÉDOSZ**” = Részeges Disznók Országos Szövetsége

„*Már ez is RÉDOSZ-tag!*”, „*Mi az, belépsz a RÉDOSZ-ba?*”

„**CS K P B**” = csékápébé = Csitt! Kuss! Pofa be!

„**KUSS!**” = Kérem, uram, suttogva, súgva!

„**Hülye**” = Helyes, ügyes, jól nevelt ember

„**OTP**” = Óvatosan takarodj a pi...ba!

„**SOS**” = Segíts osztálytársadon súgással!

„**SZIA**” = Szabad illőn add!

Ennek is megvan a gyökere a régi nemzedék ifjúkorának nyelvhasználatában: P (V) K V = *Pécs (város) keserves vontatója* (Pécs Városi Közlekedési Vállalat).

Jelzős szerkezet is bőven akad az ifjúság nyelvében: „*összetett tragacs*” = csuklós busz, „*paraszt kitűnő*” = kettes, „*oltárian lelombozott*” = nagyon szomorú, sőt, amint azt a túlzásokról szóló részben írtam: a **jelzőhalmozás**: „*hulla jó fej*”.

A terjengős, hosszú szövegek („*négy keréken mozgó motorizált műanyagdoboz*”, „*félbefűrészelt óriás*” = Trabant) nem szerencsések.

Teljes **mondatok**, mondatértékű kifejezések is nagy számban gazdagítják az ifjúság nyelvét: „*Repül a szalmahúzó.*” = Egyest kap.; „*Magasra tartották az ugrólécet.*” = Megbuktam.; „*Megkezdttem a fásítási hónapot.*” = Kezdem „gyűjteni” az egyeseket.; „*Adj kölcsön egy sétabotot!*” = Kérek pénzt.; „*E’dobom az agyamat.*” = Mindjárt elájulok a döbbenettől.

Különösen sok a **hasonlat**: „*Olyan a lábad, mint a totóban a döntetlen.*” = X lábú vagy, „*Olyan vagy, mint a seggem szüretkor.*”

Még a **szókincshez**, **kifejezőkészlethez** tartozó kérdéseket vizsgálva meg kell említenem, hogy **töltelékiszavakat**, **-kifejezéseket**: is használ az ifjúság, mégpedig drasztikus, trágár szövegeket: „*Lóf...t!*”; „*B...d meg!*”. Ez utóbbit különösen sűrűn, okkal, ok nélkül alkalmazzák, de ezek intenzitást, hangsúlyt, erőt veszített kifejezések, szinte csak zárójelesek, a szöveget kiegészítők vagy lezárók.

Ismert **köznyelvi szövegeket megtold, továbbfejleszt, átalakít** az ifjúság. Így lesz a „*Kuss!*”-ból „*Kuss, disznó, nincs moslék!*” Modernizálja a **közmondásokat**: „*Ki korán kel - egész nap álmos.*”, „*Aki másnak vermet ás - az sírásó.*”, Mindenütt jó, de legjobb *aludni*.” (Ez utóbbi esetben külön aláfesti a humort az is, hogy a „mindenütt” és az eredeti közmondás „otthon” szava alapján feltétlenül helyhatározót vár befejezőként a hallgató. Éppen ez a csattanó, hogy ide nem illő szófaji kategóriába tartozó szó következik helyette.) „*Mindenütt jó, de legjobb - enni.*”; „*Ne ferd az ördögöt a falra, mert - seggbe rúg a házmester!*”

Szállóigéket is egyéni megtoldással alkalmaz: „*Bölcs vagy, mint Salamon, kár, hogy nincs szakállad.*”, s újabban, a szakállviselet általánossá válása óta: „*Olyan vagy, mint Salamon, csak kár, hogy nincs bölcsességed.*”

Gyakran **párbeszédes** formákat is alkotnak a fiatalok, s azok kérdés-felelet, kérdés-elutasítás, megállapítás-kiegészítés formájában **sztereotip kifejezőként állandósulnak, terjednek - együvé tartozva, együtt**:

„ - *Megtojt-e már a nyúl?*
 - *Egy pirosat.* ” (Kaptál-e pénzt otthonról? - Egy százast.)
 „ - *Van valami hézag* (= baj probléma)?
 - *Van. Tömd be az orroddal!* ”
 „ - *Ejnye, de okos kis feneked van!*
 - *Ha a nyelved benne lenne, még beszélni is tudna!* ”
 „ - *Megbocsátasz nekem?*
 - *Igen.*
 - *Hát akkor béke ... poraidra!* ”
 „ - *Kérsz kólát?*
 - *Igen.*
 - *Akkor kérjél nekem is!* ”
 „ - *Adjak egy átszállót?*
 - *Ne! Inkább vonalat kérek.* ”
 „ - *Menj a fenébe!*
 - *Gyalog nem megyek. Adj villamospénzt!* ”

Ezek közül némelyikben az **azonos alakú szavak** adta lehetőséget is felhasználhatják: „*Légy szíves!*” - „*A légy nem szíves, a szív nem legyes.*”

A **szójátékok**, szóciccek egy fajtája is ebbe a csoportba sorolható:

Köszönésformák:

„*Cső!*” - Válasz: „*Repedés.* ”
 „*Szivacs!*” - Válasz: „*Pamacs.* ”

Aztán becsapva, „áтеjtve” a másikat:

„*Szilvalé?*” - Válasz: „*Almalé.* ”

„*Kő?*” - kérdezi a fiatal valamire mutatva, majd amikor a megszólított nyúl utána: „*nyököm*” - mondja.

Ugyanígy:

„*Kell?*” - „*káposzta*”; „*Kell?*” - „*-lene.* ”

Verses, rímes, ritmusos szöveget is alkotnak a fiatalok:

„*Még egy ilyen humor,*
S fejedén egy dudor. ”

„*Még egy ilyen beköpés,*
S fejedén egy bekötés. ”

Már az óvodás korúak is mondogatnak ilyeneket:

„*Indián'! Szaladj a fíng után!* ”

*„Digi-Dagi, daganat,
Kergeti a halakat.
De a halak ügyesek,
Digi-Dagi elesett.
Mefogott egy feketét,
Jól megcsípte fenekét.”*

Meglévő, ismert dalokra új szöveget alkotnak már alig néhány éves korukban a gyerekek, pl.: a „Virágéknál ég a világ” dallamára:

*„Kloss kapitány az ágy alatt
Kergeti a svábbogarat.
A svábbogár nagyon büdös,
Kloss kapitány nagyon dühös.”*

Hasonlóan gyerekes a kisiskolások szövege pl. az „Én fűtyülök reggel, ha felkelek ...” dallamára:

*„Én pisilek reggel, ha felkelek,
Mert éjjel mindig megtelek,
Pisilek délben vagy délután
És éjjel is talán.*

*A moziban mindig szenvedek,
Mert ott pisilni nem lehet,
De a ligetben árnyas fák ölén
Vígán pisilek én.”*

A népdalok **réjáihoz** hasonló szövegeket is alkotnak mintegy a trágár kifejezés „helyettesítésére”, finomabb megfogalmazására:

*„Meglöktem én a hintát,
A hinta megingott,
Benne ülő Mariska
Jó nagyokat fi-, fi-,
Fi-láré, falihó.*

*Megmondtam én annak a
Nagy fejű parasztnak,
Ne menjen be a házba,
Mert odabent ba-, ba-,
Ba-láré, balihó.*

*Minden kislány örül a
Gyönyörű tavasznak,
De még jobban örül a
Jókora nagy fa-, fa-,
Fa-láré, falihó.”*

Arra is találunk példát, hogy sajátos ifjúsági nyelvi szövegre írnak át **klasszikus alkotást, verset**. Pl. Petőfi: Megy a juhász számaron ... kezdetű versének ifjúsági nyelvű „átköltése”:

„Slattyog az ipse a dögön,
Csukája földig ér,
Sáljának tripla húrját (másutt: Háréjának tripla tornyát)
Marhán lengeti a szél.

Húzza a csíkot a csajához,
Az ablakon bestírol.
Azt hiszi, a szeme fírol,
Nem fírol a szeme,
Bekrepált a spine:

Baromi rossz kedvvel
Gyal fel a tujára,
S egy állati steffet
Kever a marhára.”

Sok felnőtt ellenérzéssel fogadja, hogy a fiatalok egy szép Petőfi-verssel ezt művelik, pedig már apáink is „átköltötték” a Nemzeti dalt ilyenformán:

„Talpra papa, hí a mama,
Meggzűletett a kisbaba!
Babot együnk vagy malacot,
Ez a kérdés, válasszatok!”

(Arany János is profanizálta a haspók magyarokat a Szózat átírásával: „Hasadnak rendületlenül ...” kezdetű paródiájában.)

Gyakran **dallam** is kísér bizonyos szövegeket. Az esetek nagyobb részében ezzel a dallammal terjed a szöveg. Néha mutogatás, **fej-** vagy **kézmozdulat** is kapcsolódik hozzá.

Pl. „Duli-duli (vagy tuli-tuli) verkli ...” = Nem csinálom meg, amit kérsz. - Elutasító válaszként alkalmazzák.

„Züm-züm, dana-dana” = Süsü, buta, baj van egy kerekével.

Valamennyi szó, kifejezés esetében előfordul, hogy **gúnyos hangsúllyal, hanglejtéssel** ejtik. Sok köznyelvi szó csupán annyi változáson esik át, hogy sajátos hanglejtése, beszéddallama és hangszíne következtében a megszokottal éppen ellenkező értelmet nyer: „Tiszta Kim Basinger vagy!” gúnyosan. Kövér embert „gilisztának”, kétforintost „zsebnehezítőnek”, ötforintost „mázsás vasnak”, „megfullasztónak” neveznek a fiatalok. Az iskolát „szórakozóhelynek”, a kollégiumot „hotelnek” titulálják gúnyosan. Az **ellentét** stilisztikai hatását használják fel ezzel, akárcsak azzal a megoldással is, hogy elkezdenek mondatokat, mintha kedveskedni, dicsérni akarnának. A mondat dicsérő része esetenként teljes értékű mondat önmagában is. Kimondása után szünetet tart a beszélő, s aztán jön a mondat eddigi részével teljesen ellentétes jelentésű, hangulatú csattanó.

Pl.: „Lángész vagy - le kell hugyozni.”; „Úgy lehet élvezni a szépségedet, mint a tárogatót. - Messziről.”; „Olyan a lábad, mint az őzé - de nem olyan karcsú, hanem olyan szőrös.” Behízlgő, kedves hangon mondják: „Olyan a hangod, mint a rózsao-laj.” SZÜNET -, majd gúnyosan: „Egy csepp is elég belőle.”; „Bogárkám!” - „Túró Bogárkám!” - „Ganajtúró Bogárkám!” - „Ganajtúró-tologató Bogárkám!”

Jelentéstani vonatkozásban vizsgálhatjuk, hogy az elnevezéseket milyen alapon, **milyen szempont szerint** adják a fiatalok. Egymást, tanárukat, főnöküket (ritkán önmagukat is) **külső tulajdonságok** alapján nevezik el a leggyakrabban: „Pufi”, „Dundi”, „Coli”, „Tejfel”,

„Róka” (hajszín). Gyakori **cselekvések** közrejátszanak az elnevezésben: „Cugi” = cúgos cipőben jár, „Brumi” = vastag hangú, „Csikkés” = cigarettavéget szedett az udvaron; végigszívja a cigit. **Belső tulajdonságok** kevésbé érvényesülnek, mert a fiatalok a hízélgést és egymással szemben a jellembe vágó sértést is kerülnek, ha csak lehet: „Főnök” = az osztály vezéregyénisége, a munkavezető, „Indigó” = másokat utánoz, „Egér”, „Nyuszi” = félénk, „Fonnyadt szívű” = szomorú, „Vén kopó” = szemfüles. Választott pálya, **hobby, foglalkozás** vagy a szülők foglalkozása is beleszólhat a „névadásba”: „Restis”, „Figaró”, „Álnok” = az apja ülnök, de a ruházat: „Szürke egér”, „Topis”, jellegzetes szokás: „Csucsor”, (száját csucsorítja), valakinek a *szavajárása* is: „Csöndös” (Csöndösek legyetek!) meghatározó lehet.

Állatok, tárgyak, dolgok megnevezésében is azt az utat választja az ifjúsági nyelv, hogy egy jellemző tulajdonságot, tartalmi jegyet kiemel: „bajuszos”, „szőrös szájú” = harcsa, „fa”, „cövek” = egyes osztályzat.

Előfordul, hogy képtelenség megérteni némelyik szöveg jelentését **magyarázat nélkül**. Ez természetes velejárója e nyelvnek, hiszen egyik célja, hogy csak a „beavatottak”, a „brancsbeliek” értsék. Ilyen kifejezések: „rizsás” = Csak köret van a fejében, lényeg nincs, „Cédulás” = Baj van a fejével, akár a kezelésre járó, nyilvántartott idegbetegnek, „lengyel szendvics” = két száraz kenyér közt egy húsjegy, „Te is beléphetsz a tükörtojás-egyletbe.” - Úgy megbíztál, hogy csak tükör segítségével nézheted meg a tojásaidat.

Az ifjúsági nyelv rendkívüli gazdagságát az is bizonyítja, hogy egy-egy dologra, fogalomra megszámlálhatatlanul sok kifejezést alkalmaz. Természetesen, minél közelebb áll a fiatalokhoz egy dolog, annál több szót „gyártanak” elnevezéseként. Társaiknak, tanáraiknak, munkatársaiknak, „haverjaiknak” adnak ragadványnevet, a testrészeket („lapát” = fül, „mankó”), a leggyakoribb cselekvéseket („bezúgtam”, „leapacsoltak” = egyest kaptam), közlekedési eszközöket („bakelit-doboz”), a diákok a tantárgyakat („föci” = földrajz), az érdemjegyeket („kerekecske gömböcske” = jeles) nevezik el.

Hihetetlenül sok kifejezést alkalmaznak az elégtelen osztályzatra, az egyesre. Talán ez a legnépesebb **szinonimasor**.

Az elnevezések többsége az egyes **alakjára** utal: „szigony, fa, deszka, karó, bot, pálca, vonyigó, szalmahúzó, gamó, kampó, cövek, alágyújtós, nudli, gyufa, fogvájó, dugó, ficak, vinyó, vinkli, könyökcső, löcs”, fájdalomérzetre is utalhat: „tüske, tövis, szálda, tű, bunkó”, más részük az illető **tantárgyra**, amelyből kapták a diákok: „agyinka”, „jegyinka”, „jegyinyica” = orosz, „egy egész” = matematika, „rövidzárlat” = fizika, „háborús kár” = történelem. A **sport**kifejezésekből is alkalmaznak néhányat rokonvonások alapján: „gól, dugó, bodicsek, aut, egy null a tanár javára, 11-es” (magyar dolgozatnál fogalmazás 1-es, helyesírás 1-es).

Sokáig azt gondoltam: pszichés oka van annak, hogy éppen az egyesre találhatunk ilyen sok kifejezést. Kapcsolatot éreztem az osztályozás-központú közvélemény, szülői szemlélet, az iskolai ártalmak és az elégtelen osztályzat elnevezéseinek száma közt. Aztán megtudtam, hogy a szlovák diáknyelvben is jóval több elnevezést alkalmaznak az egyesre, mint pl. az ötösre, pedig ott az egyes a legjobb jegy. Valószínű, hogy inkább formája, alakja miatt hasonlíthatjuk sok mindenhez.

Bőven akad még sok tagú szinonima-sor az ifjúság nyelvén.

A „nem normális” fogalmának kifejezésére szolgáló rokon értelmű megfelelők: „gyagyás, buggyant, félcedulás, gyépés: (gyp. = gyógypedagógia), golyós, lúke, dilis, dinnye, dilinós, dinka, stikkés, flúgos, rendőrcsizma, postás, vasutas, csavaros, pam-pam, züm-züm, süsü,

tökkelütött, nyomorjampec, papír fejű, híg agyvelejű, szappanos agyú, csavart fejű, kocka fejű, fafej, gipszfej, elfuserált. Baj van az emeleten.; Nemrég jött a vigyorgóból.” A legújabbak: „zizzent, gyagyarék, gyagyarépa”.

A férfi nemi szerv elnevezései: „*antenna, bájdorong, bőrkulacs, bőrstanecli, bőrzacskó, bőrszivar, bogyó, buzogány, cseresznye, csutka, dugó, fészek, fúró, fütyi, fütyülő, hancúrléc, injekcióstű, kukac, láncza, mogyoró, nudli, nyílvesző, pálca, spárga, vízipisztoly*”. A legújabbak: „*bráner, brokefeller, brokesz, broki*”.

Természetesen a szinonima-sorból mindig az adott beszéd (írás) stílusához illő kifejezést választják, vagy megbotránkoztatási céllal éppen az elütőt.

A többjelentésű szavak adta humor lehetőségét is felhasználja az ifjúság: „*Szellemes vagy, csak a lepedő hiányzik rólad.*”; „*Olyan vagy, mint a kávé: sötét és aljas.*”; „*Becsapta a haverját, mint szél a budiajtót.*”

Közismert megállapítás minden csoport- és rétegnyelvről, hogy elsősorban szó- és kifejezőkészletében tér el a köznyelvtől és más nyelvi rétegektől, a nyelvtani szerkezetet változtatlanul használja. Az ifjúság nyelvéről is ezt tartja a nyelvészek többsége. Ennek ellenére sok eltérést találhat a nyelvész füle az ifjúság nyelvében nyelvhelyességi szempontból. Sokkal összetettebb kérdés ez annál és érdekes, eléggé még fel nem tárt, alapos nyelvészeti elemzésre váró téma, mintsem hogy nyelvi műveletlenséggel, érzéketlenséggel, közömbösséggel magyarázhatnánk, egyértelműen hibának tarthatnánk ezeket az enyhébb fokú vagy éppen markáns eltéréseket.

Az ifjúsági nyelv forrásairól szólva már említettem, hogy a fiatalok nyelvében sok az **idegen-szerűség**, főként a németesség (elsősorban az átvételekből adódóan). Ezenfelül is elég sok **magyartalanságot, ragozási, mondatszerkesztési** és más **nyelvtani eltérést és hibát** találunk benne.

Pl.: felcserélik a határozóragokat:

„*Állatira elfáradtam.*”,

a névmásokat:

„*Hű, mit gyalogoltam!*”,

helytelenül, feleslegesen alkalmazzák a névelőket:

„*Te is vagy ám egy fej!*”,

„*Itt volt a Pazar.*”

E felsorolt hibák nyelvi **műveletlenségből**, tudatlanságból is eredhetnek. Nagyobb a valószínűsége azonban, hogy külön funkciója van a köznyelvi formától történő eltérésnek. Történhet pl. névelőhasználat a nyomaték, **a külön kiemelés kedvéért**. (Így jobban felhívja a figyelmet a névelővel az utána következő szóra a beszélő fiatal.).

A főnévi igenevet felszólító értelemben használják:

„*Lekopni!*”,

„*Eltűnni!*”,

„*Lelégni!*”

Ezt is szülheti olyan megfontolás vagy ösztönös ráérezés, hogy ezt nyomatékosabb parancsnak érzik a helyes, ragozott felszólító módú igealaknál. (Kialakulhatott ez a gyakori „tanári infinitívus”: „Leülni!” - hatására is.)

Lehetséges, hogy azért kedvelik ezt a formát, mert így személytelen a felszólítás: tegez, magáz egyaránt.

A határozói igenév helytelen használatára is sok példát találunk: „*Azt hiszi, **el vagyok ájulva** a szépségétől - pedig csak a hülyeségétől.*” Ez sem jelenti feltétlenül, minden kétséget kizáróan a beszélő fiatal nyelvi műveletlenségét. Elképzelhető, hogy az illető középiskolás vagy egyetemista, és jól tudja, hogy helytelen, a magyar nyelv szabályaival ellentétben ez a forma, de fittyet hány a szabályokra. Vagy éppen könnyebb átvennie a hibás beszédformát, mintsem megkeresni a helyeset. **Feltűnés keltésre** is alkalmas a szándékosan elhibázott alak.

Jelző elhagyása is előfordul: „*De labda!*” = De klassz labda! „*De nő!*” = De jó nő! Ezzel nem feltétlenül hibáznak, inkább arról van szó, hogy a „de” szóba beleérzik a jelző jelentését is (jelentéstapadás-szerű jelenség). Fordulatos, gyors játék idején nincs is idő hosszabb szövegek mondására. A **páros testrészek** közül főként a kéz és a láb jelölésére használt szavakat rendszerint többes számba teszik („*virgácsai, sárhányói*”) - vagy azért, mert eleve nem tudnak arról, hogy nyelvtörténetünk során volt „kettes szám”-unk is, vagy azért, mert a névátvitel alapját képező tárgyak eredeti jelentésükben nem párosan szerepelnek.

Az igeragozásban személyeltolódásokat látunk:

az egyes számú és a többes számú 2. személyű igealak helyett érdeklődő kérdésekben többes számú, első személyű igealakot használnak:

„*Hogy vagyunk?*” - Hogy vagy? Hogy vagytok?

„*Dolgozunk?*” = Dolgozol?

„*Na, dolgozunk?*” = Dolgozol?

Ez nem véletlen hiba, hanem szándékos forma: **felnőtteskedést**, nagyképű **leereszkedést**, lekezelést érzékeltet.

Egyes számú, második személyű igealak helyett gyakran első személyűt használnak kérdésfeltevésnél:

„*Meg kell hupálni ezt a hapit. **Értem?***”

Ennek az lehet az oka, hogy a beszélő beleéli magát a felszólított helyzetébe, s szinte már szájába adja a feleletet, azaz azt közli a szólítóval: Remélem, „*Értem.*” a válaszod. Erre szintén hallhatnak elegendő példát tanáraiktól is.)

A feltűnni vágyás, meghökkentés, jópofáskodás vagy akár megbotránkoztatás eszköze **rendhagyó kiejtés, alaktani forma is lehet**:

„*Mecsoda marhaság!*”; „*Viccös, sőt: viccos a kölök!*”; „*Muziba megyünk.*”.

Ezeket a formulákat leginkább az egyetemisták, a bölcsészhallgatók, a nyelvileg legképzettebbek használják előszeretettel. Ők ugyanis megtehetik, hogy akár a tájnyelvi kiejtést erősen karikírozva, sajátosságait eltúlozva, felnagyítva alkalmazzák, őket úgysem nézi senki „falusitahó”-nak, ha meg igen, annál érdekesebb az egész. Az összes ilyen jellegű eltérés fő előidézőjét abban látom, hogy ezzel a teljes nyelvi anyaggal: az ifjúsági nyelvvel „törvényen kívül” vannak a fiatalok, ezért nemcsak a szókincsét, frazeológiáját, hanem „nyelvtanát”, teljes kommunikációs szabályrendszerét is sajátosan fogják föl.

Szokatlan ragozott alakokat is használnak, pl. a „*Ne szemétkedj!*” a „*Ne pimaszkodj!*”, „*Ne szemtelenkedj!*” stb. igék analógiájára született. Eleinte szokatlanságával hatott, tűnt érdekesnek. A köznyelv így ezt a formát sokáig nem fogadta be, aztán lassan általánossá vált.

Az ifjúság nyelvének tömörségét mutatja az a tény, hogy amit a köznyelv terjengősen, mondattal fejez ki, azt a fiatalok röviden, egyetlen igével: „*bever*”, „*bezüg*”, „*benyal*” (Egyesre felel.), „*arat*”, „*fásít*” (Sok egyest kap.), „*megvágta*”, „*elhúztak*” (Osztályismétlésre kényszerülök).

Mindezeket a sajátosságokat vizsgálva általában mint egységes egészből beszéltem az ifjúság nyelvéről. Azért tehettem ezt, mert már a 60-as évek gyűjtése során is azt láttam, hogy a mai ifjúság nyelvhasználata - apáink nemzedékének ifjúkori nyelvhasználatához viszonyítva - **elégge egységes és egyre inkább egységesülő.**

Természetesen **tagolhatjuk** több szempontból is a fiatalok nyelvét.

Életkoruk szerint **beszélhetünk gyermeknyelvről** (kisgyermekkori, óvodáskori), melyre játékoság, becézés, kicsinyítés, kedvesség, gügyögés, gyermeknyelvi szavak, sajátos szóképzés és mondatalkotás jellemző. Utána következik a **diáknyelv**, ezen belül a **kisiskoláskor**, amelyben az óvodáskorra jellemző vonások az uralkodóak, majd az általános iskola felső tagozatára járó gyerekek nyelvhasználata, az ún. „**érett diáknyelv**”, ebben az időszakban hozza az ifjúság nyelve **legszebb virágait**. Erre a szakaszra már csaknem minden fontos jellemző vonás, szóalkotási mód kialakul, amelyet eddigi részletes elemzésemben az ifjúság nyelvéről megállapítottam. A már teljes joggal **ifjúsági nyelvnek** nevezhető formában: a **középiskolába és a szakmunkásképző intézetbe** járók nyelvében az említetteken kívül erős az argó, a zsargon és a szaknyelvek hatása, a túlzás, a gúnyolódás, a cinizmus, a drasztikum is. A középiskolába kerülő elsősök eleinte bátoritanak, később vérükké válik ez a nyelvi forma, fölényesen, erőlködés nélkül használják, majd az érettségi felé közeledve a komolyabb tanulók körében egyre ritkulnak a durva kifejezések, a „**vadhajtások**”, s csak a szellemes, találó mondások maradnak meg.

A főiskolások, egyetemisták nyelvhasználata örzi a gimnáziumból „hozott” elemeket, újakat kevésbé alkotnak már, inkább átveszik, alkalmazzák a középiskolások nyelvi leleményeit. Ők elsősorban a felnagyított, karikírozó előadásmódban nagyok. Az ifjúsági nyelvet - mint a szókincs-eltéréseken túlmutató sajátos nyelvi-kommunikációs alakulatot - elsősorban az ő nyelvükön tanulmányozhatjuk.

Az ifjúság nyelve, a diáknyelv abban is különbözik a csoportnyelvektől és a köznyelvtől, hogy „fenntartói”, „hordozói” állandóan kicserélődnek, sokkal gyorsabban, mint azokéi. A folytonosság mégis megvan, átadják egymásnak, a következő diáknemzedéknek nyelvi kincsüket. Minthogy minden fiatal diák is egy ideig, az **iskola** a kiinduló gócpont.

Az ifjúság különböző foglalkozású, iskolafajtába, -típusba járó, más-más területen lakó rétegeinek nyelvhasználatát vizsgálva megállapítható, hogy az **ifjúság nyelve nagyjából egységes**; élesen elkülönülő csoportokat, rétegeket nem találunk benne.

A falusi fiatalok is ismerik azoknak a szavaknak, kifejezéseknek többségét, amelyek a városi dolgozó fiatalok, diákok széles körében elterjedtek (és fordítva). Ennek oka, hogy az ifjúság rétegei sem határolódnak el egymástól élesen, hiszen a különböző végzettségű, foglalkozású fiatalok gyakran vannak együtt. Vonaton utazik diák a dolgozóval, a szakmunkásképzős diákok gyakran általános vagy középiskolák épületében tanulnak, tánciskolában, diszkóban, sportegyesületekben, strandon együtt vannak - megismerik, átveszik egymás nyelvhasználatát. Önkéntelenül is „ragad” ez a nyelvi forma, de tudatosan is átadják egymásnak („*Nálunk most*

ez a legújabb duma!”, „*Ez most a mi menő szövegünk!*” - felkiáltással) a különböző szavakat, beszédfordulatokat.

Központi mozgatója ennek a mozgalomnak (ennek az átadásnak, átvételnek) a **középiskolás** ifjúság. A legtöbb szót, kifejezést ők alkotják, s aztán saját szerzeményeiket és a másoktól hallottakat is terjesztik a bejárók a vonaton és otthon, falujukban hazamenetel alkalmával, a városiak munkahelyükön, szórakozóhelyeken, otthon barátaik, katona-testvéreik között. Ezzel magyarázható, hogy - bár a **katonafiatalok** is az ifjúsági nyelvet beszélik, s ezért köztük is sok szót, kifejezést gyűjthettem - katonáknál kevés olyan szót találtam, amely eltér a többi fiatal által használttól, de az is sajátosan katonai dolog megnevezésére szolgált. Ugyanez volt a helyzet a **falusi fiatalok** nyelvhasználatával is. Egy-két területen (iskolai élet, sportélet) lehet csak találni az ifjúság egészének nyelvhasználatától eltérő, nagyobb mennyiségű sajátos nyelvi anyagot.

Többé-kevésbé **általános jelenség**, hogy a nemzeti nyelv rétegei közt sajátos helyet elfoglaló **ifjúsági nyelv**, „amely - főként diák-nyelvi változatában - mindig érdekes jelensége volt a nyelv életének, az utóbbi évtizedekben egyre jobban **előtérbe került**, és - ami ezzel részben összefügg - lényeges mennyiségi-minőségi változáson ment át: addigi szűk köréből kiterjedt úgyszólván az egész ifjúságra, s bár ezáltal tovább differenciálódott és gazdagodott anyagában és nyelvteremtő elevenségében, jóformán teljesen elvesztette régebbi erős társadalmi tagoltságát, s az egész magyar ifjúság körében többé-kevésbé **egységessé és általánossá** vált. A minőségi változás pedig e nyelvi réteg meglepő fölfriessülése, nagyfokú játékosága, szellemes és fordultatos kifejezőképessége, változatokban való nagy bősége, egyszóval az ifjúság nyelvteremtő erejének rendkívüli megelevenedése, de - negatív vonásként - a szertelenség, tiszteletlenség s gyakran a közönséges durvaság is. ...” - olvashatjuk Grétsy László - Kovalovszky Miklós: *Hogyan beszél a mai ifjúság?* című írásában. (7)

Általánosan elterjedt tehát az ifjúság nyelvkészlete. Rétegződés aszerint van, hogy ki mennyit vesz fel aktív szókincsébe, ki mennyit használ, alkalmaz belőle. Ez fiatalonként változó, és sok tényezőtől függ (lelki alkat, ízlés, műveltség, humorérzék, neveltetési körülmények, társaság stb.), s boncolgatása inkább pszichológiai, pedagógiai, kevésbé nyelvészeti feladat.

Újabban érdekes jelenség figyelhető meg. Kezd kialakulni az ifjúságon belül egy „elit-gárda”, akikre éppen a fiatalok többségére jellemző terjesztési láz, „szövegek” kikürtölése nem jellemző. Ők a „**nagymenők**”, az „**igazi fejek**”, a „**hatalmas fazonok**”, akiktől nem lehet anyagot gyűjteni, akiktől úgy kell ellesni beszédmódjukat, kifejezéseiket. A felnőttek, a nem közérjük tartozók elismerését nem igénylik, nem engedik, hogy egzotikumként gyűjtsük „szövegeiket”, mereven elzárkóznak minden közlés elől. Még saját megszokott társaságuktól sem várnak s nem is fogadnak el harsány tetszésnyilvánítást - ezzel is jelezve, hogy ez nem valami különös, extra dolog, hanem az ő természetes humoruk, ez magától jön, megerőltetés, komolyabb fejtörés nélkül. Egyszeri sima elismerő nyugtázás saját társaságukban, vagy csupán a „szöveg” kimondása elég számukra. Szinte kötelező a fapofa az elmondáshoz. Ez a közömbösség, csendes tudomásulvétel azonban méginkább kötelezi a társaság minden tagját, hogy alkosson szellemes mondásokat, és feltűnés, szinte arcizomrándulás nélkül lehetőleg minél többet „süssön el” belőlük. Ez az említett tény, hogy nem „ugrálnak körül”, nem tapsolnak meg minden új kifejezést, nem ismételgetik, szintén hozzájárul ahhoz, hogy sok nagyon szellemes nyelvi forma feledésbe merül. S minél több eredeti mondás hangzik el egy-egy alkalommal, annál kisebb az esély arra, hogy az emlékezet rögzítse.

Előfordul, hogy a faluról városba kerülő diákok, munkásfiatalok meg éppen az ellenkező végletbe esnek sokszor. Falusiasnak, sutának érezve magukat túllicitálják a legjobban vagánykodó városi fiatalra is. Különösen szórakozóhelyeken harsogóbbak: az ital növeli a fantáziát,

feloldja a gátlásokat, szókimondóvá teszi őket. Gyakran még iskolai feleleteikbe is belekevernek ilyen kifejezéseket: „*A törökök Budán átejtették a magyarokat.*”, „*Bem meglépett Törökországba.*”, „*Ady dobta Lédát.*”

Abban egységes a felnőtt megítélés, hogy ez mindenképpen helytelenítendő, hiszen kilóg a szövegből, stílustörés. Tanárként beírjuk az „aranyköpések” közé, és jókat nevetünk ezeken a formulákon. Holott el kéne gondolkodnunk azon: milyen nehezett követelünk a diákoktól azzal, hogy elvárjuk: felnőjenek stílusban az adott történelmi, irodalmi témákhoz. (Einstein **mert** matematikai kérdésekről laza társalgási stílusban írni is.)

Általában azt állapíthatjuk meg, hogy az ifjúsági nyelv anyaga **gyorsan terjed**, az újonnan alkotott kifejezések közül a megjegyezhető és más beszédhelyzetre is vonatkoztatható formák villámgyorsan szétfutnak az ifjúság minden rétegében, s földrajzi szempontból is gyors az elterjedésük.

Amilyen gyorsan terjed, olyan **gyorsan változik** is az ifjúság nyelve. Az újonnan felkapott kifejezéseket nagyon sűrűn használják, így aztán hamar elkoptatják, ráunnak, újat, érdekesebbet keresnek helyette. Az ifjúság nem szereti az egyformaságot; újat, változatosat akar szókészletében is. A szellemes, tömör, jó hangzású formák (főként, ha az analógia is segíti elterjedésüket) gyorsan kiszorítják a megunt régit. Ez történt pl. az orr jelölésére használt „*ködvágó*” szóval: a „*nádvágó*” analógiájára alkothatták, tömör, képszerű; hamar ki is szorította a „*csőszkunyhó*” kifejezést. A „*frankó csaj*” helyett pedig ma már „*friss hús*”-t emlegetnek. Az elterjedés következtében a felnőttek is megismerik az ifjúsági nyelvi kifejezések egy részét. Részben „*családi nyelvvé*” is válik, mert el-elszólják magukat otthon a fiatalok. Az iskolából kikerülők viszik magukkal munkahelyükre megszokott „*zsargonjukat*”. Megfigyeltem, hogy még tudományos kutatóintézetben, gyárakban együtt dolgozók is elhumorizálgatnak egymás közt, s a „*tiszteletlenségi faktor*” nem csupán az általános munkatársi tegeződés, hanem a lazább társasági beszéd az ifjúsági nyelvből átvett kifejezésekkel. Pl.: „*Alig két éve dolgozom itt, máris „megdobtak” egy külföldi úttal.*”, „*A főnök már egyébként is „pipa” volt, én meg még „tettem rá két lapáttal.*”

Minthogy az ifjúság sajátos nyelvteremtésének fő oka, hogy nyelvhasználatával is elkülönítse magát a felnőttektől, azok a beszédfordulatok, szavak, amelyeket már a kívülállók is megértenek, a fiatalok szemében veszítenek értékükből, újat kell alkotni helyettük, amit a felnőttek nem értenek meg.

A gyors változásnak oka az is, hogy írásos nyoma nincs e nyelvi formának (kivéve az irodalmi művekben történő megörökítést).

A változással kapcsolatban említhető, hogy a köznyelvhez hasonlóan az ifjúság nyelvében is követhető az életmód-változásból következő szóhasználat-változás. A 60-as években még azt mondták a fiatalok kopasz embert látva: „*Birkanyírás volt.*”, „*Lenyalta a számár.*”; ma azt mondják rá: „*Elütötte a fünyírógép.*”. Így csendesítik le egymást a fiatalok: „*Állítsd magad takarékra!*” (Így - áttételesen - **nyelvtörténeti** értékén túl **kultúrtörténeti** értékeket is őriz, aki az ifjúság nyelvét valamiképpen rögzíteni tudja.)

A terjedéssel kapcsolatban pedig megemlíthető még az is, hogy mindig a közérdekű, sűrűn használt köznyelvi szót helyettesítő megnevezések és a rendkívül szellemes alakulatok terjednek elsősorban.

A terjedés, továbbadás során nem mindig ismeri meg az átvevő a kifejezés pontos jelentését. Ez is okozza, hogy több jelentése, jelentésárnyalata is kialakul egy-egy szónak, sőt, némelyiket eredeti jelentésétől egészen eltérő összefüggésben is használják, egyesek válogatás nélkül nagyon sok mindenre ráhúzzák: pl. „*vaker*”, „*Nista vaker!*” = Nincs ellentmondás!

„*Ne vakerázzatok annyit, tegyétek, amit mondtam!*” = Ne vacakoljatok!

„*Ájtöttem egy kicsit vakerni.*” - beszélgetni.

„*Kamelod a vakert?*” = Tetszik a dolog?

Előfordul, hogy egy szóalak kiszorítja a többi rokonértelműt, s úgy terjed, hogy szinte köznyelvivé válik („*haver*”).

Az ifjúság legfiatalabb korosztályához később jutnak el a kifejezések, mint a nagyobbakhoz. Így mire a kicsik megismerik a nagyobbaktól sűrűn hallott kifejezéseket, azok már rá is untak ezekre az alakokra, s újakat alkotnak helyettük.

Ezért a felnőttek és a gyerekek egy lépéssel hátrább vannak: az ifjúság nyelvének **tegnapját** ismerik.

Az idő múlásával egy-egy botrányosnak számító, érzelmeket felkavaró, ellenérzéseket előhívó ifjúsági nyelvi szó, kifejezés megszeli, veszít érzelmi töltéséből, hangulati velejáróiból; és a legkedveltebb, legszellemesebb szavak fénye is megkopik. A kezdetben tiszteletlennek, sértőnek bélyegzett szövegek egy részéhez hozzászoknak az idősebbek, elfogadják, sőt maguk is használják őket. Ezek nagy részén még sokáig érződik, hogy ifjúsági nyelvi születésű, szleng jellegű (ezek képezik - úgymond - az ifjúsági nyelv stabil „törzsanyagát”, „alap-szókinsét”). Közülük több szó, kifejezés beépül a köznyelvbe, és a következő nemzedékek már nem is érzik, nem tudják róluk, hogy az ifjúsági nyelvből eredtek. Sok szó, kifejezés azonban nyomtalanul, végérvényesen eltűnik, kihull a használatból, de összegészében a perem-szókinsben lényegesen több marad meg, mint gondolnánk. Említettem, hogy írásos rögzítése nemigen lehet e nyelvi formának. Újabban azonban a **sajtóba**, a **tömegkommunikációs eszközök**: a rádió, a televízió **műsoraiba** és az **irodalomba** egyre jobban behatol az ifjúság nyelve: riportokban, regényekben, elbeszélésekben, fordításokban egyaránt felhasználják jellemző és kifejező erejét.

A háborút közvetlenül követő időszak kallódó, csavargó gyerekeinek, suhancainak nyelvét Vidor Miklós: „Szököár” című könyvéből ismerhetjük meg, akárcsak a lengyel fiatalokét a Bulvárból.

Az ifjúságot nyelvhasználatában is jellemző művek népszerűségét mutatta pl. J. D. Salinger amerikai író *The Catcher in the rye* = Fogó a rozsban című regényének nagy sikere s a Gyepes Judit Zabhegyző című fordításának hitelességéről és értékéről szóló vita (Lásd Valóság 1964. évi 9. száma) vagy Csörsz István: *Sírig tartsd a pofád!* című magnó-technikával készített dokumentum jellegű kisregénye, mely szinte napok alatt fogyott el a könyvpiacra. Mindkettő szinte példatára, tömény felhasználása az ifjúsági zsargonnak. Megemlíthetjük még Vámos Miklós műveit, Jozef Kutik Ballada az aszfaltról című írását, a „Piknik könyvek” sorozatot, Moldova Tetovált keresztjét. E sort mindenki bővítheti saját ilyen jellegű olvasmányával.

Kolozsvári Grandpierre Emil saját műveinek: az *Utazás anyanyelvünk körül* című paródiájának, *A fekete bula*, *A születésnap* című novelláinak és Gelléri Andor Endre műveinek argó kifejezéseit elemezve éppen azt állapította meg, hogy leginkább a fiatal szereplők és környezetük jellemzésére használják az argó szavait, kifejezéseit az írók, mert ezek a nyelvi formák elsősorban az ifjúság pongyolább társalgási nyelvében élnek.

Bárczi Géza *A magyar nyelv életrajza* című művében említi, hogy az első irodalmi példa erre 1854-ből való Beöthy Lászlótól a *Hölgyfutárban*, majd nagyobb számmal Molnár Ferenc, Szép Ernő alkalmazza jellemzés és hangulatteremtés céljából.

Hogy napjainkban nagyobb az előfordulási arány, az összefügg magának a társadalomnak nyitottabbá válásával.

Saját olvasói észrevételem szerint az a probléma, hogy íróink sokkal gyakrabban alkalmazzák (mintha jobban kedvelnék - vagy csak jobban ismerik?) az argó színezetű, hivalkodóbb, durva kifejezéseket, mint az „igazi”: belső teremtésű, szellemes, friss ifjúsági nyelvi szavakat. Feltehetően ennek egyik oka, hogy éppen ez utóbbi kifejezések a kevésbé ismertek (gyakran hapax legomenonok maradnak), de minthogy jellemzői ifjúságunk nyelvének, a hitelesség kedvéért feltétlenül arányosan nagyobb helyet érdemelnének íróink műveiben is. Örülhetünk Iszlai Zoltán Csirip-szótár című könyvének (Magvető, Budapest, 1972), melyben a legkisebbek nyelvi logikáját, sajátos kifejezéseit írja le nagyközönség számára is élvezhetően, kedvesen.

Ehhez hasonló művek szükségesek volnának az iskolás korú és az idősebb fiatalok nyelvéről is, de legalábbis az életükről szóló novellákban, regényekben jó lenne többet látnunk nyelvi formáik ötletességéből, sziporkázó humorából, sokszínűségéből. Hiszen ezek is jellemző vonásai az ifjúság nyelvének. Természetesen az író számára nem lehet norma sem a nyelvész, sem a pedagógus igénye, elképzelése.

Láttunk már törekvéseket arra is, hogy az **irodalomkritikusok** véleményt mondanak az ifjúság nyelvének irodalmi felhasználásáról (pl. az Új Írás 1973. évi 1. számában a „Jegyzetek fiatal írók nyelvéről” című cikkben.)

Említésre méltó, hogy a diáknyelvet beépítő irodalmi művek nyelvezte hamarosan a megírás után archaikussá válik - éppen e nyelvi forma rendkívül gyors változásából, elavulásából, cserélődéséből következően -. Így az irodalmi nyelv az egyes korszakok ifjúsági nyelvének is rögzítőjévé, megőrzőjévé válik.

Számomra, magyar szakos tanár számára nagy haszonnal járt e gyűjtő munka. Közelebb kerültem a fiatalokhoz. Jobban megismertem őket, többet megtudtam fiamról, tanítványaimról, az ő barátaikról, kortársaikról, 30 év fiataljainak észjárásáról, tehetségéről, fantáziájáról, sziporkázó humoráról, mert ez a nyelv hű tükörképe az ifjúságnak: nyers és találó, szemtelen és szellemes, tiszteletlen és játékos, gúnyos és kedélyeskedő, túlzó és naiv, esetlen és hajlékony egyszerre, mint a fiatalok. Nekem sokat elárult teremtőjén és hordozóján: az ifjúságon kívül magáról a **NYELV**-ről is: a nyelv jellemzőiről, változásairól, átalakulási, újjáértelmező, teremtő folyamatairól. Az ifjúsági nyelv modellálja, de felgyorsítva mutatja meg a nyelv változásának sajátosságait, velejáróit.

Amikor 1964-ben, az MTA Nyelvművelő Munkabizottságának pályázatára elkészítettem gyűjteményemet, gyűjtőlap, kérdősor nélkül dolgoztam. Egyszerűen feljegyeztem mindazt, amit saját diákeveimben és tanári pályám első négy évében spontán módon megfigyeltem, megjegyeztem, tudtam az ifjúság nyelvéről. Magam is meglepődtem az így összeállott anyag mennyiségén. Attól kezdve már célirányosan figyeltem a fiatalok beszédét, szisztematikus feljegyzéseket és időnként előkészített felméréseket végeztem - szakszerű statisztikai összesítéssel. A mostani munka elkészítését megelőzően közel ezer fiatallal töltöttem ki részletes kérdőívet. Többségük középiskolás, köztük iskolánk: a pécsi Művészeti Szakközépiskola zeneművészeti, képző-iparművészeti és táncművészeti tagozatának növendékei; gimnazisták, szakközépiskolások, szakmunkástanulók, de voltak a kitöltők és megszólalók között egyetemisták (orvostanhallgatók, jogászok, közgazdászok, főként bölcsészek), műszaki főiskolások és általános iskolások is.

A megkérdezettek többsége Pécsen tanult, de többségük kollégista, az ország különböző városaiból, falvaiból jött, tehát az élénk társulási kép a vizsgálat helyénél lényegesen kiterjedtebb terület nyelvhasználatát reprezentálja, bizonyos megszorításokkal szinte azt mondhatjuk: az országos nyelvhasználatra általánosítható következtetések levonására bátorít.

A kitöltött kérdőívek összesítéséből előálló és több éves feljegyzéseim tapasztalataival kiegészített anyagot kontrolláltattam a kitöltésben részt nem vevő fiatalokkal, hogy minél sokoldalúbb képet kapjak az egyes szavak, szövegek elterjedtségéről és használati értékéről.

Tapasztalataim azt mutatják, hogy ennek a nyelvi anyagnak sajátosságaihoz sokkal jobban igazodik a csendes megfigyelés „terepszínű” beilleszkedéssel, mintsem a kérdőíves felmérés, a szervezett interjú. Ez utóbbiakkal ugyanis a diáknyelvnek csak kompetenciájához férhetünk hozzá, de performanciájához nem. Pedig ennek a nyelvi alakulatnak önnön lényegét meghatározó eleme mindaz, amit mint **beszéd** (parola) hordoz. Hogy csak a legfontosabbat emeljük ki: a nyelvi humor mindig szituációtól függő.

Hogy nekem sikerült sok anyagot összegyűjtenem a fiataloktól, főként tanítványaimtól természetes beszédhelyzetben is, azt elsősorban annak köszönhettem, hogy igen jó a kapcsolatunk, nem tartottak „kívülállónak”.

Aki ugyanis kívülálló felnőtt, az a legjobban szervezett felméréssel is csak igen korlátozott anyaghoz juthat hozzá.

És ez óhatatlanul újra megfogalmazza számomra azt a kérdést is: vajon mennyire tudjuk befolyásolni tanítványaink, gyerekeink, unokáink, a velünk és körülöttünk élő mai fiatalok nyelvhasználatát?

Sok felnőtt úgy vélekedik az ifjúság nyelvéről, mint viselkedéséről, erkölcséről: irritálja mássága, egyértelműen elítéli. Elsősorban a felszínen jelentkező - ezért szembevető - és egyre erősödő gátlástalansága, durvasága, trágársága miatt zúdul rá a felnőttek ítélete. Pedig amikor a durvaság túlsúlyba kerül, mindig baj van a felnőtt világban is.

Ha egy gyerek „öreglány”-ozza az anyját, ott nincs rendben a család. Ha egy iskolában a padokat és a falakat nem szellemes, hanem trágár szövegekkel firkálják össze a tanulók, ott baj van a légkörrel, a tanár-diák kapcsolattal. És ha az utcán, a buszon a lányok és fiúk szájából egyre több ocsmányság ömlik, az komoly társadalmi gondok-bajok vetülete.

Félő, hogy mindezek orvoslásához a legjobb szándékú tanári, nyelv művelői munka sem elegendő.

Általában is igaz az ifjúság nyelvére, hogy befolyásolása igen nehéz. Hamilton lengyel tárcaíró megállapította: „... ennek gátat vetni sziszifuszi munka lenne. Ezzel a zsargonnal szemben harcolni épp olyan hiábavaló, mintha bottal akarnók más irányba terelni a Visztulát.” (8)

Az ifjúságtól sok mindent várhatunk, csak egyet nem: érettséget. Ez majd az évek számával jön el. Az ember nyelv szemlélete, stílusérzéke, nyelvi műveltsége is csak az évek számával alakul. Mire ez kifejlődik, általában túljut a fiatal koron.

Éppen ezért talán nem is megváltoztatási, inkább érdeklődő, megismerési szándékkal kéne közeledni az ifjúság nyelvéhez.

Jusson eszünkbe: hányszor emlegetjük sajnálkozva-sopánkodva, hogy tanítványainknak szegényes a szókincse, nem tudnak beszélni, fogalmazni!

Pergessük vissza éveiket!

A kicsi gyermeknek még színes, csapongó, korlátozatlan a fantáziája, nagy a nyelvteremtő ereje. Megérti a szürrealisztikus találós kérdéseket, abszurd verseket, metaforikus költeményeket, maga is alkot rimes-ritmikus szövegeket: mondókákat, verseket, dalokat. (Ezeket mi, felnőttek nagyboldogan jegyezzük, vesszük magnóra, büszkén küldjük be képes magazinok „Gyerekszáj” rovatához.) Aztán az iskola komolyan akarja tanítani, s eközben fantáziáját, alkotó kedvét keretek közé szorítja, a sokszínű, érdekes világot sematikus, elszürkítő

tankönyvekkel, hangulattalan tanórákkal adagolja számára, nem egyéniségéhez, hanem egy elképzelt átlaghoz igazított szabályokkal tereli, az ezektől való eltéréseit szorgalmasan nyesegeti, sőt megtorolja, és mindezzel leszoktatja az alkotó tevékenységről. Majd panasolja, félroja, hogy eltűnik belőle ez a teremő kedv, képesség, szegényes a szókincse, nem tud beszélni, fogalmazni.

A kisiskolás korban lefojtott fantázia, nyelvteremő vágy és készség elemi erővel tör fel a lázadó kamaszokban: az általános iskola felső tagozatán és a középiskolában. Túlűtött, érzelmekkel telített, játékos, szellemes, humoros, túlzásokkal teli, erőteljes saját nyelvet hoz létre „csak belső használatra”.

Olyanná formálja, hogy véletlenül se hasonlítson a felnőttek, az iskola üres, szürke, hangulattalan, sematikus, esetenként dagályos, pátoszos nyelvére.

Ezt a játékos, szellemes, magamutogató, hetvenkedő, túlzásokkal teli nyelvet csak az a felnőtt ismerheti meg, akit beengednek ebbe a belső szobának számító intim szférába. Kulcslyukon belesve és hallgatózva nem lehet valós képet kapni erről a világról.

Hatalmi szóval sosem próbáltam befolyásolni diákjaim nyelvhasználatát. A sokévi tapasztalat bizonyította, hogy az évek múltával kinőttek, levetkőzték a kamaszos túlkapásokat, nyelvük letisztult, ahogy a mustból is kiváló bor lesz, ha kellő édesség és meleg van ahhoz, hogy kiforrhassa magát. Ha lehűtik, nem forr. A türelemmel, megértéssel, szeretettel körűvelt fiatalok felnőttként is megőrzik ifjúkoruk nyelvének értékeit:

- a nyelvteremő erőt,
- a humorérzékeny,
- a játékoságot
- és az összetartozás, az egy nyelven beszélés képességét.

Jegyzetek

1. *Dobos Károly*: A magyar diáknyelv és szótára
Budapest, 1989
2. A mai magyar nyelv rendszere - Leíró nyelvtan I. kötet
Akadémiai, Budapest, 1970
3. *Szathmári István*: A magyar stilisztika útja
Gondolat, Budapest, 1961
4. *Balogh Dezső - Gálffy Mózes - J. Nagy Mária*: A mai magyar nyelv kézikönyve
Kriterion - Bukarest, 1971
5. Nyelvművelő kézikönyv - Főszerk.: *Grétsy László és Kovalovszky Miklós*
Akadémiai - Budapest, 1982
6. *Kovalovszky Miklós*: Az ifjúság nyelvéről
Valóság 1963. 5. szám
7. *Grétsy László - Kovalovszky Miklós*: Hogyan beszél a mai ifjúság?
MNyr. 89. évf. 1. szám
8. Magyar Nemzet -1964. december 15.

Felhasznált irodalom

(a Jegyzetek-ben felsoroltakon kívül)

- A diáknyelv bibliográfiája - Magyar Nyelv 65:484
- A mai magyar nyelv (Szerk. *Rácz Endre*) - Bp., 1965
- Anyanyelvi örjárat (Szerk. *Ferenczy Géza*) - Bp., 1971
- Bárczi Géza*: A magyar nyelv életrajza - Bp., 1963
- Benkő László*: A szó mint stíluselem - Szeged, 1956
- Berényi Zsuzsa Ágnes*: Az iskolai ragadványnevekről - Köznevelés 25. évf. 21.
- Bernáth László*: A kerekfejű megteheti - Esti Hírlap 1964. április 25.
- Deme László*: A beszéd és a nyelv - Tankönyvkiadó, Bp., 1984
- Dolgozatok a magyar irodalmi nyelv és stílus köréből (Szerk. *Pais Dezső*) 1960
- Ember Mária*: Kutját küldött a tenger - Móra, Budapest, 1982
- Fajcsék Magda - Szende Aladár*: Miről vallanak a magyar szavak? - Bp., 1970
- Grétsy László*: Szaknyelvi kalauz - Bp., 1964
- Iskolai nyelvművelő (Szerk. *Lőrincze Lajos*) - Bp., 1959
- Iszlai Zoltán*: Csirip-szótár - Bp., 1972
- Jasszok, zsarók, cafkavágók - Összáll.: *Fazekas István* - Bp., 1991
- Karinthy Ferenc*: Nyelvelés - Bp., 1964

- Kenedy Géza*: A pesti argó - Nyelvőr 43:439
- Kolozsvári Grandpierre Emil*: Utazás a valóság körül - Tanulmányok - Magvető, Budapest, 1969
- Kosztolányi Dezső*: Erős várunk, a nyelv - Bp., é. n.
- Kovalovszky Miklós*: A nagyvárosi nyelv - Magyar Nyelv 1938. 288. o.
- Köves Béla - Deme László*: Magyar nyelvhelyesség - Bp., 1958
- Lőrincze Lajos*: Édes anyanyelvünk - Bp., 1961
- Nyelvünk világa (Szerk. *Kovalovszky Miklós*) - Gondolat, Bp., 1978
- Nyelvművelésünk főbb kérdései (Szerk. *Lőrincze Lajos*) - Bp., 1953
- Nyelvművelő kis tükör - Apáczai, Győr, 1991
- Nyelvművelő levelek (Szerk. *Ferenczy Géza és Ruzsiczky Éva*) Bp., 1964
- Rexa Dezső*: Új szavak gyártása - Tükör, 1970
- Mizser Lajos*: Az érdemjegyek elnevezései a diáknyelvben - Nyelvőr 95:418
- A diáknyelv témakörei - Nyelvőr 95. évf. 3. sz.
- Muráth Istvánné (Rónaky Edit)*: Hogyan beszél a mai ifjúság? - Köznevelés 21. évf. 4. sz. 1965
- Stilisztikai szöveggyűjtemény és példatár (Szerk. *Szekér Endre*) Bp., 1970
- Szende Aladár*: Szóról szóra - Bp., 1965
- Szilágyi Ferenc*: A magyar szó regénye - Bp., 1972
- Szirmai István*: A magyar tolvajnyelv szótára - Bp., 1924
- Szöveggyűjtemény a nyelvészeti kötelező irodalom területéről I. - Bp., 1965
- T. Lovas Rózsa*: Új csodabogarak a pesti nyelvben - Nyelvművelő Bp., 1956
- Zolnai Béla*: Nyelv és hangulat - Bp., 1964
 Nyelv és stílus - Bp., 1957
 Szavak sorsa - Bp., 1938
- Vajthó László*: A magyar diáknyelv Bp., 1930 Valóság -1963. 5. sz.

„... minden szó, minden mondat, minden költészet mögött a slang a rendhagyó csíráztató erő, a beszédben a szabadság élő bizonyítéka, s bizonyítéka az örök tiltakozásnak és az örök termékenységnek ... A slang az a kerülőút, amelyen az átlagos ember igyekszik megmenekülni a rossz irodalmiságtól, hogy magát korlátlanul kifejezze ...”

Whitman

II. Szójegyzék

AZ ISKOLAI ÉLETBŐL

Az iskola épülete

(Az *apácazárdától a vesztőhelyig*)

iskola: *apácazárdá, bigyó, börtön, diliház, dühöngő, fogda, gettó, isi, kínzókamra, kolostor, kripta, magoló istálló, művelde, nyögölde, skóla, **suli**, sulaj, suló, sutyó, sutyi, unalomház, vesztőhely, zárda;*

gimi, szaki, szaksuli, pedfő, fősuli

tanári: *Olymposz, oroszlánbarlang*

WC: *kétbetűs kitérő, **klotyó**, nikotinklub, retyó, sló, slóze, slózi, tojlett;*

tanulószoa: *tanszoa*

büfé: *bőfőő*

Osztályzatok

(*Agyinka, fa, vonyigó és társai*)

elégtelen: *agyinka (orosz nyelvből), alágyújtós, aprófa, baka, bodicsek, bot, ceka, cöff, cövek, csutka, dákó, deszka, dugó, dugasz, egyenes, egy egész, egy null a tanár javára, egymást metsző két egyenes, fa, fenyő, ficak, fogvájó, furkó, fűrő, gamó, gól (és megint a tanár rúgta nekem), gyufa, háborús kár (történelemből), horgony, kampó, kampó basszó, kampó devicesz, kapa, **karó**, kasza, kereszt, könyökcső, nudli, ötös OTP-alapon (öt havi részletre), pálca, paca, pizsokfa, repeta, rövidzárlat (fizikából), szálka, szalmahúzó, szeka, szecska, szigony, szög, 11-es (magyar dolgozatra tartalomtól is, helyesírástól is egyes), tök, tövis, tű, tüske, vinkli, vinnyogó, vonyiga, vonyigó*

elégséges: *béla, bélás, bélácska, bélus, béluska, beton kettes, egyetemi jeles, elégsegges, előkelő jegy, fejedelmi jegy, görbül, hattyú, hurok, kacska, kanyar, kanyarodik, kegyelem-jegy, liba, libanyak, lúd, lúdneyak, mikro kettes, proletár jegy, **proletár jeles**, proletár ötös, proli ötös*

négyes: *fordított kisszék*

jeles: *kerekecske gombocská, kerekecske gömböcske, nyalóka, ötke, pedál, pityorka, Pityuka, Pityu, puncs*

elégtelen osztályzatot kapott, adtak neki: *alma a fa alatt, aratott, beakasztott egy nagy kampót, becsuklott, bedacizott, bedobta a törölközőt, befaragott, bekampózott, bekapált, bekarózott, benyalt, **beszedett**, betökölt, bevert, beväste az egyest, a keresztet stb., bezúgatták, bezúgott, cöveket nyelt, Egy cula nem cula!, Egy fa még nem erdő!, elhúzták, elnyalt, eltaknyolt, **fásított**, gyakorló lett, környezetvédő lett (mert fásított), leapacsolták, lecövekelt, magasra tartották az ugrólécet, megalapozta ültetvényét, megcsapták, megkezdte a fásítási*

hónapot, megnyakkantották, megnyekkentették, megnyesték, megpöndörítették, nem vállalta a kiselőadást, öngólt rúgott, repül a szalmahúzó

*megbukott: bukfencezett, bedobta a törölközőt, egész Fekete-erdő!, elhúzták, gyakorló lett, elnyalt, lehet próbálkozni, **meghúzták**, olyan jól sikerült az éve, hogy meg kellett ismételnie, pontot tettek a karrierjére, sikere volt: szerződés-hosszabbítást kapott, szakított az iskolával, visszatapsolták, Vizontlításra augusztusban!*

Tantárgyak

(Egy nehéz nap: **nyögtan**, **hisztéria**, **angolkór**, **dögtan**, **ámítástechnika**)

magyar irodalom: *agyar, agyar-magyar, birodalom, ircsi, irgalom, iroda-lom, író-dalom, irosz, nagy kutyák emlékalbuma, rohadalom, siralom, sirodalom*

nyelvtan: *édes mamanyelv, hungár, nyeka, nyeló, nyelvtöri, nyelvtörő, nyögi, nyögtan, ungár, ungáris*

történelem: *évszázadok hülyeségei, história, hisztéria, hiszti, hisztória, kortan, őskor, sztori, törci, törcsi, töresz, **töri**, uralkodótan*

angol nyelv: *angolkór, angolkóros, englis, inglis*

német nyelv: *dajcs, dajcsesz, frau (ha a némettanár nő), germán, náci, nemci, nyemci, nemec, nyemec, sváb, svábszli*

olasz nyelv: *digó*

francia nyelv: *francos*

orosz nyelv: *Ivánék, muszka, ó-rossz, russzise, **ruszki**, ruszkij, szovjet*

ének-zene: *cinca, cincogó, kedvencem, kornyika, nyikorga, nyikorg-óra*

rajz: *fírka, firkantó, firkász, mázolda*

földrajz: *Ázsia, **föci**, föckös, fölcsike, földfírka, földike, földi, föli, föri*

biológia: *állat, bigyó, bigyász, bigyológia, **biosz**, bioszféra, dögtan, döglött világ, dudvatan, kórbonctan, növény, vövös heving (raccsoló tanárt utánozva)*

matematika: *matek, máthemátik (előkelősködve), matika, matyematyika, mér tan?, számhegyek, tematika, tika*

fizika: *fíka, fiz, fizik, fizikum, fizikus, fizise, fizis, fizka-miska, fizosz*

kémia: *atomóra, kísérlettan, krémes-rémes, valami bűzlik*

testnevelés: *bukfenc, gimnasztik, kintorna, kinn-torna, soványító, **tesí**, Terka-tan (a tanár nevééről), torma, torta, ugri-bugri*

gyakorlati: *gyaki, gyaksi*

technika: *faricska, poli*

számítástechnika: *ámítástechnika*

speciális szakmai tantárgyak

ábrázoló geometria: *ábgeo, ábra, ábris*

akrobatika: *akro*

anatómia: *anat*

karvezetés: *integetés, lengetés*

összhangzattan: *összhang*

szolfézs: *szolfedzsó*

zeneelmélet: *Győrffy-diszkó, Győrffy-show* (a könnyű zenét nem kedvelő tanár nevérol)

zongoraóra: *kalimpa*

nehéz tantárgy: *rázós tantárgy*

Taneszközök

(*Mi van a tatyóban?*)

bizonyítvány: *bizi, bizony hitvány, bizus, évi széljegyzet, fekete dosszié, marhapasszus, mérgesítő*

ceruza: *ceri, cerka, ceru, firka*

csengő: *diák-őrangyal*

csontváz: *Adolf, kriptaszökevény, Robika, Rudi, Samu*

első pad: *halálpad, számárpád*

házi feladat: *házifázi, höfő, lecsó, lenyó*

fuvola: *fujola*

hegedű: *nyenyere, nyenyerike*

munkaköpeny: *díszmagyar, kényszerzubbony, matula-ruha, muszáj-kabát, nagygála, rabruha, tóga*

napló: *fekete dosszié, fekete könyv, napiló*

ragasztó: *kábítószert, szipó, szipu*

toll: *ököríró, penkó, penkusz, penna, száraztentás*

tornafelszerelés: *dorcócipő (sic!), tesicucc, tornacsuka*

táska: *szimatszatyor, tasi, tási, tatyó*

Iskolai történetek

(*Röppentyűzésért hegyi beszéd*)

dolgozatírás: *doga-írás, dolcsi-írás, doli-írás*

felelés: *kihallgatás, kihorgászás, kipecázás, vérfürdő*

igazgató beszéde: *hegyi beszéd, szentbeszéd*

puskázás: *röppentyűzés*

súgás: *feccs-feccs, füles, kagylózik, szócsövelés, telexet kap, téves kapcsolat* (a tanár hallja meg a súgást); *gödörmérnök* (súgó)

szülői értekezlet: *konzílium, ökörkör, tata-tea*

szünet: *lógós nap, szünés*

továbbképzés: *agytágítás, fejfájdítás, fejtágítás, a segg diadala a fej felett*

ünnepély: *megyünk állni, törzsgyűlés*

Iskolapolgárok

(Pedálgép, lélekidomár, igazgató)

diák: *isis, sulis*

kisdiák: *isis-pisis*

első osztályos diák: *szecska*

elsőéves egyetemista, főiskolás: *gólya, gólya-gólya-lógója*

okos diák: *atomfej, bölcs bagoly, Bubó, eminenciás (az eminensből) fej, jó fej, menő manó, nagyágyú*

stréber, magolós diák: *bifla, csupafül, pedálgép, puncs, puncsos, vitrinbébi (mert mutogatni kell)*

rossz tanuló: *amatőr, civil a pályán, csikorgatja a fogaskereket, fafej, fafejű*

szerencsétlen kinézetű diák: *gyógyegér*

tanár: *diktátor, hóhér, inkvizitor, ördög követe, tanbanya (tanárnő), tancsi, tanerő, tangász, tantó bácsi, tantó néni, taszító*

osztályfőnök: *anyánk, falkavezér, lélekidomár, ofő, oszi, osztí*

igazgató: *diri, főnök, góré, igazgató, leigazgató, igi, rektor*

portásnő: *portatündér*

Sajátos iskolai ragadványnevek

Andersen: jól mesélő tanár

Anód Pista: fizikatanár

Aranyember: kedvelt tanár

Buga doktor: tudálékos tanár

Böbe baba: kövér, de kedves tanárnő

Csata Mancsi: történelem-tanárnő

Ciántyúk, Klórányó: kémia-tanárnő

Klorid Feri: kémia-tanár

Csörmester: ügyeletes tanár

Fáraó: tekintélyes tanár

Kotta Márti: ének-tanár

Pite: német-tanár (Bitte ...)

Professzor: nagy tudású tanár

Tuskó Ambruskó: érzéketlen tanár

Betűszók az iskolai életből

OFŐ = Oltári fej ő!

SOS = Segíts osztálytársadon sűgással!

SZIA = Szavad illőn add!

SZM = Elment az eszem!

Sajátos iskolai mondások, szállóigék

Ki itt belépsz, hagyj fel minden reménnyel!

Kitört, mint Zrínyi.

Meg kell hajtani a diákot, mint a Singer varrógépet.

Nincs a teremtésben vesztes, csak én!

Terepszínű pofát vág.

Menza és kollégium

kollégium: *hotel, kan/tár* = *kan+tár, kenya, koles, kolesz, koli, kóter*

menza: *kajálda, kajolda*

levesek: *BMV-leves* (Bele minden vacakot!)

kínai leves (Loccsantsuk ki! Öntsük csak ki!)

Leningrád-leves (Bevehetetlen)

Petőfi-leves (Minek nevezzetek?)

Schöller-leves (A jegeslegjobb)

sport-leves (Mindent bele!)

Zilahy-leves (Valamit visz a víz)

Zrínyi-leves (Aki beveszi, kirohan)

AZ ÉLET MÁS TERÜLETEIRŐL

Személyek

(Ájser bigékkal menő hapik)

nő-leány: *ágybetét, anyag, anyu, anyjuk, anyjukom, anyus, áru, asszony, baba, babi, banya, bebi, bébi, bige, biguci, bombázó, bőr, bőrke, бүр, бүрке, bula, cafat, cafka, cápa, cica, cica-baba, csaj, csajci, csajcika, csajszi, csajvadék, csibe, csinibaba, csipszi, csitri, dög, franka, gáré, gecilak, hús, husi, kislány, leányadalom, leányzat, lepedő-akrobata, luca, ludmilla, lumnya, luvnya, maca, macska, macskakulinkó, mahuci, mami, mámi, massa, matéria, mirza, moha, nagylány, nagy szám, néni, nőci, nőcike, nyanya, nyanyus, nyuszi, ribbansz, ricsaj, rihonya, spiné, pinkó, szatyor, szex-görl, szonya, tojó, tyúk, tyukesz, tyukica, vumen*

nő, leány - dicsérő, elismerő jelzővel

ájser bige, bomba csaj, első osztályú áru, friss hús, golyóérett csaj, hau vumen, jó anyag, jó kis massa, klafa pipi, lezser tyúk, nagyon csaj, prima bőr, új hús, vas tyukesz

nő, lány - lekicsinylő, becsmérő jelzővel

lerobbant test, ócska csaj, nyúlt bugyelláris, tré nő

nők megszólítása

ajsz, ajuszi, anyuci, anyjuk, anyukám, asszony, babi, bébi, bebi, bogaram, cicu, kislány, madárkám, mamuli, nagylány, nyuszikám, pipi, tündi-büundi

férfi-fiú: *aladár, alak, arc, csávó, csóka, dezső, **faszi**, **fazon**, fej, fifi, figura, fred, gádzsó, gecihuszar, hapi, hapika, hapó, hapók, **hapsi**, inas, ipe, ipebarát, ipse, ipsze, ipszinger, jampi, jani, jankó, janicsár, józsi, krapek, krappancsák, kropsi, lator, latró, mandarin, mandró, manus, **manusz**, mókus, muki, muksó, nőkupec, odák, pacák, pali, palimadár, pasas, pasek, pasi, pocok, pók, skac, skam, srác, srám, srámó, sunnyó, surmó, suttyó, **szivar**, **tag**, tagesz, tagosz, **ürge**, ürgentyű*

férfi, fiú - dicsérő, elismerő jelzővel

állati nagy fej, hatalmas fazon, frankó ürge, jó fej, kóser manusz, kurva jó fej, nagy alak, nagy arc, nagyon fej, rendes faszi, rendes főszér, teljesen jó fej, tökjó fej

férfi, fiú - lekicsinylő, becsmérő jelzővel

fura fiú (homokos), ócska hapi, pocsek manus, tökszar ürge

férfiak megszólítása

*apa, apafej, **apám**, apém, api, apikám, apóca, apus, **apuskám**, bátyám, bátyó, ecsém, etyém, szépetyém, faszikám, fiacskám, fiúka, főnök, haver, kisapám, kisapucikám, kolléga, lóbogár, lóboginszkája, majsztró, mester, mesterem, mester-uram, nagyfőnök, **öcsém**, ötyém, öcsi, öcsi-bogyó, öcsikém, **öcsi-sajt**, öcskös, pap, papuci, papuskám, pubi, pubikám, szépfiú, tata, tarhonya, tatu, tatuci, tatukám, tatuli*

Családtagok

(Tesók - ösök)

anya: *cárnő, mámi, mamzel, muter, muterka, öreglány*

apa: *fater, fati, fatkó, fratrusz, öreg, öregfiú, pápi, serif, törzsfőnök*

szülő: *öreg, **ős***

nagyanya: *öregcsaj, öreglány, nagy*

nagyapa: *vénfater*

leánytestvér: *húgó, szesztra, sveszti*

fiútestvér: *bratyesz, bratyó, brátyó, bratyus, bratyusz*

testvér: *tesó*

unokatestvér: *unokatesó*

Barátok

barát: *cimbi, cimbor, haver, haverusz*

baráti kör: *bagázs, banda, brancs, csapat, galeri, gesellschaft, stáb*

Főnök: *gór, kakas, király, majsztró, mejsztró, menáger (sic!), mester, vezér*

Testrészek

(Csípem a burádat és a virgácsaidat!)

fej: *agyhely, buksi, buló, bulus, bura, daganat, dinnye, dió, dudor, észtemető, fúj (pfúj!), fűrészporraktár, gálává, golyó, golyóbis, gumó, hólyag, kobak, kókusz, kókuszdió, kopf, kopolyú, kugli, kuglóf, kupa, pattanás, tök; bunkó fejű, okés a burája*

haj: *bozont, bozót, fridzura, frizkó, fűnyíró melléktermék, gubanc, háre, háre, hári, kányafészek, kazal, kefe, paróka, péro, rózse, séró, sörény, szeró, taraj, tetűfészek, toll, tupírmaskara; kazal hári, menő toll, szuper bozót*

arc: *ábrázat, figura, fizimiska, kép, képernyő, kudarc (- Ez arc? - Ez kudarc!), pofa, pofalemez, pofázmány, pofi, vigyorgó*

nyak: *giga, nyelőke, nyél, töktartó*

szem: *ablak, bilux, bogyó, gláz, golyó, gülü, kémlelő, kukkantó, kukklyuk, kukucska, kukucskáló, luk, lyuk, nézőke, optika, periszkóp, pislantó, skubizó, villogó*

orr: *cserpák, csőr, frinyó, hefti, nózli, nózlika, ormány, porszívó, szagláló, szagló, szimat, szuszogó, takonyraktár, takonytartály, trombita*

száj: *bagóleső, csipogó, csócsáló, csőr, etető, fecsegő, lepényleső, levesfújó, levesfűvőka, nagy kapu, nyalakodó, itt megy be s ott jön ki, pampula, pampogó, pofa, pofanyílás, recsegő, smárolda; tetám szájú (nagy méretű szája van)*

fül: *árnyékoló, halló, kagyló, laska, legyező, propeller, radar, takaró, zsírosbödön, vitorla; konzerv fülű, mirelit fülű (elálló fülű); Kagylózz jól ide!*

mell: *cici, cickó, csöcsi, didi, didkó, didró, duda, előny, lökhárító, lölli, löllő, tejcsarnok, töftőf, ütőkö,*

mellbimbó: *bembaja, bembó, bimbaja; pici cici, csöcsi madár*

szív: *pumpa*

has: *bél, bendő, hasi, hasika, haskó, horó, pocak, poci, pockó, pocok, sörizom*

fenék: *alváz, rózsakert, sej-haj*

kéz: *csülök, jatt, kacsó, lapát, málnakeverő*

mancs: *mellső láb, pracli, tapogató, uszony*

köröm: *karom*

láb: *csaniga, csánk, csülök, futómű, gombatenyészet, járószemölcs, karó, kóró, löcs, mankó, oszlop, pálca, pata, pipa, pipaszár, sárhányó, sonka, szipka, tappancs, tuskó, venyige, venyőcs, virgács*

női nemi szerv: *bájlavór, bájjájdling, bugyelláris, buksza, kéménylyuk, füge, muff*

férfi nemi szerv: *antenna, bájdorong, bot, bőrkulacs, bőrstanecli, bőrszivar, bőrzacskó, bráner, brokesz, broki, brokefeller, dákó, édesgyökér, fogasléc, fúró, fütyi, fütyülő, hamburgi limbóc, hancúrléc, hülye gyerek, injekcióstű, joystick, káró, kéjléc, kukac* (- *Kukk, adsz? - Kukk, nem adok!*), *lándzsa, lompos, löcs, mogyoró, műszer, pipa, plajbász, répa, szerszám, vízipipa, vízipisztoly*

Foglalkozások

(Fakukac? Fakabát!)

agronómus: *földtúró, ugró mókus*

aranyműves: *drótos*

asztalos: *fakukac*

bádogos: *pléhsusztér*

bakteriológus: *baci-kutató*

fodrász: *fűnyíró*

geológus: *földkukac*

kőműveslány: *habarcstündér*

lovasrendőr: *emeletes paraszt*

mezőgazdász: *trágyász*

nőgyógyász: *kéményseprő*

orvos: *embersintér, hóhér, mészáros*

postás: *küszöbhágó*

rendőr: *antimelós, baromberci, fakabát, fejvadász, hekus, kékangyal, kopó, pandúr, yard (jard), zsaru, zsernyák*

szobafestő: *létrakukac*

tanár: *állatszelídítő, tancsi*

televíziós szakember: *televíziós*

tisztviselő: *aktakukac, irodakukac*

utcaseprő: *lócitrompofozó*

vasesztergályos: *fémбуzi*

villanyszerelő: *fázishuszar*

WC-pucoló: *aranyásó*

Tárgyak

Ruhanemű, felszerelés, használati tárgyak

(Jakó és surranó)

alsónadrág: *oroszlánbarlang*

apró, jelentéktelen tárgy: *bigyó, bigyóresz*

bakancs: *baksi, baki*

buszjegy: *úticédula*

cigaretta: *bagó, bláz, cigi, csibak, füsti, koporsószög, mahorka, spangli*

cipő: *csónak, csuka, ladik, rocsó, topogó, tyúkszemtok*

csikk: *dekk, királydekk*

farmer: *farmis, farmos, faros, szuperrongy*

fésű: *gereblye, hárésöprű, tetűpuska*

gyufa: *gyutacs, gyútika*

holmi: *cucc, motyó, pakk*

kabát: *kabanyusz, kabét*

katonai bakancs: *surrano*

mobil-telefon, rádiótelefon: *bunkofon, taplofon* (azoké a bunkóké, taplófejűeké, akik pl. hangversenyen is bekapcsolva hagyják mobil-telefonjukat)

nadrág: *gatyó, gátyó, naci, naco, nasztró*

nyakkendő: *csirkebél, kultúrmadzag, tyúkbél*

olló: *nyissz*

óra: *ketyegő, krumpli, vekker*

öltözék: *szerelés, szerkó*

öngyújtó: *lángi, öngyi*

papírzsebkendő: *pézsé (pzs.), takonypelenka*

pénztárca: *bank, brifkó, bugyelláris, lóvéraktár*

pulóver: *pulcsi, puló*

sapka: *satyak, satyarék, sityak, tökfödő*

személyi igazolvány: *flekó, flepni, flepp, lópasszus, számárpaszus, személetes, személyi*

szemüveg: *cvikker, kukker, kukucska, szemüge*

WC-papír: *sló-papír*

zakó: *jakó, jákó*

zsebkész: *bicsak, gyíkleső*

Pénz, pénznemek

(Kevés a suska?)

pénz: *dohány, cicesz, fitying, garas, gazsi, guba, gubesz, gubóresz, lé, leves, lóvé, mané, mani, monej, pesó, peták, pezó, piacter, piaszter, stekó, stex, suska, zsozsó*

pénznemek

ezerforintos: **Bartók**, **rongy**, **zöld**

forint, forintos: *froncsi*

húszforintos: *Kossuth*

kétforintos: *bélás*, *zsebnehezítő*

ötforintos: *mázsás vas*

ötezerforintos: *barna*

ötszázforintos: **Ady** (*adi* = Add ide!)

Járművek

(**Papírjaguár** és **egérkamion**)

autó, gépkocsi: *csecsedoboz*, *csotrogány*, *járgány*, *zatyó*

autó (típusonként)

Dácia: *bocskorosok bosszúja*

Lada: *ládafia*

Mercedes: **merci**

Polski FIAT (kicsi): *egyiptomi jakoporsó*, *fiatovics*, *fityó*, *katicabogár*, **nyuszibusz**, *pázsit-mókus*

Skoda: *skodaláda*, *skódi*

Trabant: *aszfaltpattanás*, *egérkamion*, *furnérláda*, *gyufáskatulya*, *hátizsák* (Trabant biztonsági övvel), *Honecker bosszúja*, *lökhardtásos szappantartó*, **papírjaguár**, *papundeklidoboz*, *porse* (Ha koccan egyet, por se marad belőle), *Strabanc*, *Trabi*, *Trabicsek*, **tupírozott szappantartó**

Wartburg: *büdösborg*, *büdöske*, *büzdaráló*, *szarburg*

Zaporozsec: *kerti traktor*, *kozák Merci*, **traktorozsec**, *Zápi*, **Zápor Jóska**, *Záporozó*

autóbusz: *konzervdoboz*, *ócska vastaliga*, *olajkakadú*, *szardíniásdoboz*, *tyűkktetrec*

cementszállító autó: *teve*

csuklós busz: *összetett tragacs*

fiáker: *szőrös taxi*

hajó: *teknő*

kerékpár: *atomtaliga*, *bicaj*, *caj*, *cajgli*, *canga*, *drótkecske*, *pléhszamar*, *pulykakergető*, *strasszerkergető*

lovas szekér: *csigajárat*, *zabmotoros*

motorkerékpár: *mákdaráló*, *pufogó*

motorkerékpár (típusonként)

Danuvia: *dancsi*

IZS: *Izsák*, *Megy izs meg nem izs*.

Pannónia: *libakergető, Pancsi*

Tünde robogó: *kecske*

ócska, régi jármű: *csotrogány, krehács*

repülő: *repcsi, röpzaj*

teherautó: *teherketrec, teherláda*

villamos: *csilingelő*

vonat: *kávédaráló, kehegő, mákdaráló*

Tulajdonságok

Testalkati tulajdonságok

(Smár-pár: szúnyogcsődör és tonna madonna)

alacsony: *babszem, bogyótermetű, csökevény, csöki, **csökkent**, csőpucoló, csúszómászó, dugó, hegyi törpe, kerti törpe, létrával néz a szoknya alá, liliputi, mélynövésű, mini, padlótorpedó, porba fingó, pöcsöm csücske, sámlira áll, hogy befűzze a cipőjét, seggdugasz, szilvamac, talajmenti ember, tarhonya, töpörtyű*

magas: *col, coli, colinger, **colos**, égbekiáltó, felhőharcoló, gángó, létra, loghec, longi, mennyei lajtorja, a Rómeó és Júliában ő játssza a létrát, zsiráf, giraffe, zsiráfgondozó*

sovány: *csonti, csontváz, csontváz-kollekció, **egércsődör**, girnyó, hámozott giliszta, horpadt-képző, **izompacsirta**, szúnyog, szúnyogcsődör, szúnyogkirály*

kövér: *cipőfejű, **dagadt, dagi**, digi-dagi, dús hús, egész estét betöltő segge van, gőzkoca, hájbáj, hájfejű, hájflekk, hájgombóc, hájpacni, hájtorony, húskombinát, hústorony, mócsing, mozgó parizergyár, tonna madonna, tömör gyönyör, tömött gyönyör, zsírbüfé, zsírflekk, zsírpacni, zsírplecsni*

Csak a körorvos tudná megvizsgálni.

Könnyebb átugrani, mint megkerülni.

gyenge: *nyamvadt, nyifánca*

erős, bádís: *bicós, (bicepszes), bugyi-bilder (a body building-ből), deltás, kajakos, klassz deltái vannak, kondis*

kopasz: *beton sérós, **bőrfejű**, csúszdafejű, EDDÁ-s, harisnyafejű, Kodzsek, Kojak (sic!), kopár, **kopcsó**, kopka, kuglifejű, kugligolyó, simafejű, smirgli, tarka (tar-ka), szopott gombóc*

hajszín, hajviselet szerint: *albínó (tejfölös fehér, túl szőke), gyufafejű (vörös hajú), kormos (fekete hajú), „lángtenger felette” (vöröshajú), neandervölgyi (gondozatlan, hosszú haja van), pirooska (vöröshajú), tranzistoros (kislány nagy konttyal), tűzgolyó (vörös hajú)*

bőrszín szerint: *légyszáros, lúdtojás, pöttyös, pulykatojás, szita alatt napozott (szeplős), mozdonyezőke (fekete, sötét bőrű)*

kancsal: *engem néz, téged lát; jó postás lenne belőle: egyik szemével a levelet nézné, a másikkal a házszámot*

nagy fogú: *fogacsi, fogarasi*

nyúlfogú (két felső középső metszőfoga jóval hosszabb a többinél): *alapító tagja lehetne a Csipet-csapatnak* (vagy selypítve: *a Cifet-cafatnak*)

turcsi orrú: *malac, coca, coca-orrú, konnektor orrú*

sörtés, borostás arcú: *sértés* (a serté-ből, sörté-ből)

szakállas: *bundás, szőrmók*

púpos (nő): *Csak egy melle van, az is a háta közepén*

szexis kinézetű nő: *csöcsi madár, csöcsös madár, ero cicus, tébés* (szúr a melle), *tutajos* (faszállító)

szexis kinézetű férfi: *acélos fiú, dárdás fiú*

Egyéb külső tulajdonságok

csúnya: *egyéni szépségű; őt sem iparművész tervezte; őt sem árulnák a képcsarnokban; penész, szutyi, topis, tré kinézetű*

ittas, részeg: *beállt, beba..ott, becseszett, **bekúrt**, bekúrt, mint az albán számár, bérlete van az Edison-bárba* (az Edison utcai kijózanítóba), *beseggelt, be van baszva, detox, elvesztette az agykontroll-igazolványát, ki van világítva* (illuminált), *kotta, kicsit kotta, tökkotta, ledobta-lelökte az agya a gépszíjat, le van lassulva, makszos, mattrészeg, **piás**, tajtrészeg, **tintás**, tinta, betintázott, totál káros*

Belső tulajdonságok, magatartásformák

(Ami lehetetlen: *agyilag zokniból agytröszt*)

okos: ***agytröszt**, észgyár, észkombájn, nagy tudású versenyzőnk*

buta: *agyilag zokni, annyi esze sincs, mint egy porceláncsirkének, Baj van az emeleten, lebontani!; Biztos mosógépben született* (s az kimosta az agyát; összerázta az agyát), *bunkó, dinnye, döngölő, emelték a tantusz árát, „észkombájn”, hiányzik valami az emeleten, homály, lóg egy deszkája, madár, magas neki; magas neki, mint tyúknak a tűzoltó-létra, meglazult egy csavar, nem viszi túlzásba, pam-pam, palira veszik, postás, seggfej; stik-stik, nulla négy, nem forog az agykerék; vasutas*

nem normális: *csavart fejű, dilinós, dinka, flúgos, tiszta flúg, gogyós, golyós, begogyózott, begolyózott, gyagyás, gyógyós, gyépé* (gyógypedagógia: gy. p.), *hangyás, ketyós, lökött, lüke, nemrég jött a vigyorgóból, szappanos agyú, zizzent*

ügyes: *elsült a keze, játékos, nagy játékos, sikeres játékos, ott van, szeren van*

ügyetlen: ***balfácán**, balosz fácános, **balf...**, **béna**, bunkó, csóri, csórikám, nem sokat fakasztott, paccer*

jó humorú: *humor-zsák, köpi a humort, **poén-zsák**, nem egészen a földön jár: elvarázsolt, lila érzéketlen: **fap...**a, **fatökű***

nagyképű: *fennhordja a krumpliját, **játssza az agyát**, játssza a fejét, megjátssza magát, nincs bőr a képén, vastag bőr van a képén*

hazudós: *kamukéró, kábító, kincstári dumagép, rizsás, **rizsázó***

ideges: ***bepipul**, **bepörög**, dilis, kiveri a balhét, kiveri a dilit, kiveri a rikácsot*

szemtelen: *pofátlan*
szende: *szűzfülű*
piperkőc (férfi): *bálgúnár*
szerelmes: *beleájult, bezúgott, belezúgott*
homoszexuális: *buzi, buzeráns, homok, homokos, meleg*
könnyűvérű nő: *cafat, cafrika, kurva*
biszexuális: *hideg-meleg*
garázda, megbízhatatlan: *huligán*
belevaló: *tökös*
megbízható barát: *jó faszinger*
gyáva, félénk: *trottyant*
jókedvű személy: *bruhaha, hahaha, hihi*

Rikító, túlzó jelzők

(Tök-csúcs-szuper)

Pozitív és negatív értékítélet kifejezésére egyaránt használatosak

állati, atom, atomi, baromi, bitang, bomba, cefet, csúcs, dögletes, eszméletlen, halál, haláli, halálos, hótt, hulla, irtó, isteni, istentelen, kurva, marha, ménkü, **oltári**, **piszok**, pokoli, rém, szuper, **tök**, tuti, világi

Így:

állati jó, állati szar; hulla menő, hulla tré; ménkü jó, ménkü rossz, piszok jó, piszok rossz; rém frankó, rém pocsek; tökjó, tökszar

Pl.:

hulla menő csaj, hulla tré zakó, tökjó szerelés, tökrossz hangulat

Halmozásszerűen:

tök-csúcs-szuper csaj

tök-rohadtszar meló

Csak pozitív értékítélet kifejezésére használatosak

baró, bomba, buli, bulis, dzsesszes, dögös, faja, fajcsek, fájintos, **fasza**, faszagányos, faszályos, francsi, frankó, franyesz, franyó, izgi, klassz, korrekt, kóser, kovász, lácsa, lácsó, márka, márkás, menő, NB I-es, **okés**, primás, szuper, szupi, tökös

Így:

bomba klassz: *baró fájintos, menő kovász*

Pl.:

bomba klassz nőci, baró fájintos buli, menő kovász séró

Halmazásszerűen:

csúcs-szuper-menő lemez

Csak negatív értékítélet kifejezésére használatosak

bűn, dög, geci, genyó, genny, kotta, lefingott, lepra, lepukkant, p...a, pöce, szar, szemét, tetű, tré, tréfli

Így:

bűnrossz, dögsszar

Pl.:

bűnrossz szerelés, dögsszar szitu

Halmazásszerűen:

tök-kotta-részeg hapsi

hótt-p...a-részeg manus

Gyakori cselekvések, igék

(*Ne rízsázz, melózz!*)

csörög: táncol

dencingel: táncol

dumál: beszél

flammol: eszik

gürizik: dolgozik

imbolyog: táncol

kajál, kajol: eszik

kettyint: közösül

koppan: megjár

lambizik: lambadát táncol

lejt: táncol

löttyög: táncol

majrézik: fél

melózik: dolgozik

nyikorog: nyafog

perecel: elesik járművel

pörög: táncol

ráz: táncol

repsz, repisz, repít: járművel gyorsan halad

rinyál: sír, nyafog, panaszkodik

rizsázik: sokat beszél, mellébeszél
robizik: dolgozik
rokizik: rock and roll-t táncol
rühell: utál, nem szeret
sóderol: beszél, mellébeszél
sumákol: sunyi módon viselkedik
süketel: sokat beszél értelmetlenül, feleslegesen, figyelem-elterelően
szívóskodik: ragaszkodik az igazához
szövegel: sokat beszél
zabál: eszik

Gyakori igekötős igék

(*Kiakad ... bepipul ... eldzsál ...*)

átdob: becsap, félrevezet
átejt: becsap, félrevezet
áthajít: becsap, félrevezet
átráz: becsap, félrevezet
átver: becsap, félrevezet
becsajozik: szerelembe keveredik lánnyal
bedilizik: meghülyül, ideges lesz
begerjed: indulatba jön
begorombul: méregbe gurul
begurul: dühbe gurul
bekefél: beszik
beköp: elárul, felad
bekrapekol: szerelembe keveredik fiúval
benyal: behízeleg
bepipul: méregbe gurul
bepörög: méregbe gurul
berág: megharagszik valakire
bestíról: benéz
bezsong: beleszeret valakibe vagy valamibe; méregbe gurul
elhúz: eltávozik
elkenődik: elkeseredik
eloson: eltávozik csendben

elpárollog: eltűnik, megszökik
elslisszol: eltűnik, szó nélkül eloson
eltűz: gyorsan eltávozik
fölplankol: észrevesz, föltár, leleplez
kiakad: megütközik, megbotránkozva meglepődik
kiborul: idegileg kikészül
kibuggyan: idegileg kikészül
kifing, kifingott: tönkremegy, tönkrement
kicsinál: tönkretesz
kikészít: tönkretesz
kinyíffan: tönkremegy
kipecáz: kiszemel
kipurcan: tönkremegy
kiszúr (magának): kiszemel, észrevesz
lebaltáz: lehord, megszid
lebarmol: lehord, megszid
lebög: leég, szégyenben marad
lecsoffan: elkeseredik
legombol: pénzt csal ki
legorombít: megszid, lehord
lekopik: elmegy, eltűnik
lelép: eltávozik
lelombozódik: elszomorodik
lemeszel: függőleges karmozdulatokkal járművet állít le
lenyúl, megnyúl: kizsebel, kifoszt
lerobban: elromlik, tönkremegy
lerohad: elromlik
lesmárol: végigcsókol
leszúr: lehord, megszid
letejel: leadja a pénzét az utolsó fillérig
letol: lehord, megszid
megkártyáz(za): szabálytalan dolgot visz végbe
megkeféli: közösül vele
meaglép: eltávozik (angolosan)
megpattan: eltűnik, eltávozik

megruhá: megver

megszívat: becsap, rászed, feldühít

megszívja, rászív: megjárja, becsapódik, ráfizet

ráfázik: megjár

rárippan: gyorsan nekikezd

ráröpül: gyorsan nekikezd

rávarjúzik: gyorsan nekikezd

Gyakori szókapcsolatok

becseszi a fejét, a könyökét: beveri a fejét

betermeli a kaját: megeszi az ételt

ezerrel kiabál (ezer decibellel): nagyon erősen kiabál

felnyalja a dohányt: felveszi a pénzt

ki van tömve (dohánnyal): sok a pénze

kiveri a balhét: veszekszik

kiveri a dilit: veszekszik

kiveri a rikácsot: veszekszik

kiveri a tam-tam-ot: veszekszik

letaknyolja a vényt: fölírja a receptet

lemarja a lóvét: leteszi a pénzt

nem viszi túlzásba: lusta

rúgja a bőrt: focizik

sík ideg vagyok, Sík Igor vagyok: síkba lefekszem a tehetetlen idegességtől

tömi a majmot: eszik

űzi az ipart: erőteljesen csinálja a dolgot

Átvitt értelmű állandó szókapcsolatok

adja a bankot: nagyzol, nagyképű

bedobja a törölközőt: félbehagy valamit, lemond a győzelemről

befűtöttek neki: nehéz (meleg) helyzetbe került

behúz a csőbe: nehéz helyzetbe hoz

bekapta a legyet: terhes lett

belógatja a makkost: elvégzi a WC-n a kisdolgát

berozsdásodott a feje: nehezen, lassan gondolkodik

beveri a szundit: elalszik

csikorgatja a fogaskereket: nehézkesen gondolkodik
dobja a csajt: elhagyja a lányt
elfogyott a nafta: nincs több energiája
felhúzza a nyúlcipőt: elsiet, elfut
fölmegy a pumpája, fölmegy benne a pumpa: elveszíti a türelmét
gőzöl a feje: ideges lesz, méregbe gurul
horogra akadt: elfogták, elkapták
hosszút köpött: hányt
húzza a csíkot: sietve eltávozik
játssza az agyát, a fejét: megjátssza magát
kábelt fektet: elvégzi a nagydolgát a szabadban
kicsavarja az uborkát: elvégzi a kisdolgát
kigitteli a fajanszot: elvégzi a nagydolgát angol WC-n
kiszáradt belőle a benzin, a nafta: nincs több ötlete
leadja a drótot: közvetíti az üzenetet
lehengerel mindenkit: nagyképű, erőszakos
leteszi a lapot: kimondja a véleményét
malaca van: szerencséje van
megjátssza magát: nem őszinte
megrohad az unalomtól: nagyon unatkozik
megsiratja az uborkát: elvégzi a kisdolgát
meg van zakkantva: megzavarodott, kifordult magából
melegíti a széket: túl sokáig ül
morog a belügyminiszter: éhes, korog a gyomra
nyomja a sódert, a rizsát: beszél, dumál egyvégtében
olajra lép: sietve angolosan távozik
padlón van, padlóra került: igen rossz helyzetbe került
palira vesz: becsap
partiba dob, partiba vág: ellenszolgáltatásért, pénzért odaadja nőjét másnak
Piskótáékhoz megy: WC-re megy a kisdolgát végezni
pléhre csúszik: becsapták
pofára esik: becsapódik
rájött a nagy bú...: Bú, de szeretné „azt” csinálni!
rászakadt a bank, az OTP: sok a pénze
rázza a rongyot: nagyozol

streetpizzát csinált: hányt

Szarkákékhöz megy; szarkát fog: WC-re megy a nagydolgát végezni

színeseket ásít: hány

valamit kiejtett a szájából: hányt

Tréfás szóferdítések

beutáló - a beutaló tréfás ferdtése

csodállatias - a csodálatos elkomolytalanító vagy éppen ellenkező előjelű használata

igázgató - az igazgató elnevezése - tréfásan utalva „leigázó” mivoltára

lehányzó - az archaikus ízű, komoly leányzó kifigurázása, „lerántása”

nyelvtársak - az elvtársak átvitele a nyelvért dolgozók, aggódók, az egy nyelven beszélők jelölésére

nyögdi - a nyugdíj értékének kifejezését is jelölő elnevezés

özönvicc - sok-sok tréfa az özönvíz -ből

sajthiba - keserű, romlott sajt a sajtóhibából

Elfogyasztottad a napi sajtót? - Elolvastad a napi sajtót? jelentésben

szagfelügyelő - a szakfelügyelő deformálása - utalva a szaglászásra

tanfűtűlő - a tanfelügyelő elkomolytalanítása (utalva a „fűtűlünk rá” mögöttes jelentésére is)

sirodalom - az irodalom tréfás torzítása a művek hangulatára vagy e tantárgy tanulásának hangulatára utalva

Betűszók

CSKPB (Csékápébé) = Csitt! Kuss! Pofa be!

HÜLYE = Helyes, ügyes, jólnevelt ember

KUSS = Kérem, uram, súgva, suttogva!

RÉDOSZ = Részeges Disznók Országos Szövetsége

SZIA-SZIA = Szeretlek, imádlak, akarlak,
Szeretnék izzadni alattad!

NYASGEM! = Nyald ki a s...em!

*„A slang az a forrás, melyből a nyelv
lankadó erői állandóan felfrissülnek.”*

Lounsbury

III.

Kifejezések gyűjteménye

Kijelentések, állítások, megállapítások

A krumpli is jó volna neki, ha nem gurulna.

Állig ér a páviánszag.

Az orvos megtiltotta, hogy nápolyinál nehezebbet emeljek.

Csak egy kereke rossz: amelyik a többit mozgatja.

Csak halott katona meg vetélt gyerek nincs egy női táskában.

Elköltöttünk nehéz forintokat.

Elütötte a fűnyírógép.

És ismét jót neveltünk vidéki versenyzőnk fergeteges humorán.

Ez király-poén volt.

Ezt már Noé sem vitte be a bárkába.

Ezt nem szeressem.

Ha én ezt tudom, el se jövök.

Ha öt percet késik a bábaasszony, belerozdásodsz anyádba.

Ha rám lehel, lemegyek hídba.

Ilyen fazonokat vacsorára szoktam enni hármasával.

Jó postás lenne belőle: egyik szemével a levelet nézné, a másikkal a hátszámot. (Kancsal.)

Kétszer vettem: egyszer észre, egyszer el. (Loptam.)

Kimondta a kígyó nevét: boaá. (Hányt.)

Kiszáradt belőle a benzin.

Kovács a séród.

Lefeszített lábfejjel ment haza. (Olyan részeg volt, hogy ketten húzták-vonták, ezért spiccben állt a lábfeje, mint a balett-táncosoké.)

Lehengereltem az egész mezőnyt.

Lenyalta a számár.

Megdöglöm éhen.

Megrohadok az unalomtól.

Megy a Karak vadászni. (Rókázik = hány.)

Nem veszi be a számítógép.

Sugárban hánytam, amikor megláttam ezt a manust.

Szellemes vagy, csak a lepedő hiányzik rólad.

Te is beléphetsz a tükörtojás-egyletbe. (Olyan nagy a hasad, hogy csak tükörből látod a tojásaidat.)

Térdig ér a zaj.

Terhes volt a hintalova. (Ó-lábú.)

Terepszínű pofát vág.

Trombitának nézte és megfújta. (Ellopta.)

Kérdések

Áztattad az inge mellényét?

Hát akkor a mozi ma este nem játszik?

Hogyé aggya?

Ja, ő alapjáraton ilyen?

Kaverjuk a vakert?

Méltóztatná arrébb vinni azt a rücskös seggét, hogy én is odaférjek?

Mennyi lóvét ígért a csávó?

Mit lehet itt csinálni Lipicán, Mucsajon?

Mit szólnak ehhez az ősök?

Mit te csinyász?

Mit te gondúsz, ki te vagy?

Mi vagyok én, dögtartó?

Mi az, nyanya, hullik a szirmod?

Mi zújs?

Na, mi lesz itt, szunya?

Na, mi van, kenguru-benzin van benne?

Nyomjuk a sódert?

Vagy te hülye?

Indulatos felkiáltások

A francba! (Sajátos beszéddallammal)

De labda!

E'dobom az agyamat!

Egy rossebbet!

Ezt ni! Ezt! (Kimondása közben karjelzéssel mutatja is.)

Hogy oda ne parkírozzak!

Hogy oda ne rohanjak!

Hogy oda ne tipegjenek!

Lepra az egész!

Lópikulát!

Reggbe súglak!

Te fing!

Felszólítások, fenyegetések

*Adj egy **puszit** a **fütyimre**!*

(Ezt a mondatot úgy ejtik ki, hogy a puszi szó első szótagját cuppantják, a fütyi szó első szótagját pedig fütyülik.)

Adj hát kövér gázt!

A holló vágja ki a szemeteket!

Állítsd magad takarékra!

A szádba lépek!

A szádba teszem az öklöm!

Azzal szemétkedj, aki legelőször rád húzta a kisinget! (Anyáddal, ne velem!)

Bátorkodlak megkérni, hogy szíveskedjél elhúzni a sunyiba!

Célozd meg a sor végét!

Dumáljad már!

Elmehetsz a pö...m alá folyamórnek!

Figyelmeztess, hogy röhögjek rajta a szabadnapomon!

Freskót csinállok belőled!

Fogyj el!

Frú, bagoly, ne ugass!

Gyors légy, mint a szél!; Gyors légy, mint a szellő!; Gyors légy, mint hat szél!

Húzd a beled!; Húzd a szennyest!

Húzd el a csíkot!

Húzz a francba!; Húzz a p...ba!

Kopás!; Kopj le!

Játszd meg a sliccgombot!

Kotorj!; Kotorj innen!

Kotródjatok ki az osztályból, beste kurafi pogányai!

Köpd fel a pilácsot! (Gyűjtsd fel a villanyt!)

Kuss!; Kussolj!; Kuss, paraszt, nincs moslék!

Kuss, te tulok, most én tutulok!
Laposra verlek, és áthúzlak az ajtó alatt!
Léc!; Lécelj le!; Lécelj már!
Lelépni!; Lépj le!
Maradj már kussban!
Menj a francba! Menj a kukutyinba!; Menj a p....ba!; Menj a pitlibe!; Menj az ordasba!
Ne bubogi!
Ne gecizzél már!
Nehogy má' a csík húzza a repülőt!
Nehogy má' a lekvár tegye el a nagymamát!
Nehogy má' a tészta gyúrja a nagymamát!
Ne koptasd a szád!
Ne szemétkedj!
Ne ugass!
Ne vakerázz annyit!
Nyomj egy stanglit a bambámba! (Dugj egy cigarettát a számba!)
Nyomulj!
Olaj!
Nyugi-nyugi!
Osonj!, Osonjál már!
Oszolj!
Párologj!
Pattanj, picim, lödd be a séród!
Pihentesd a pici szádat!
Rá se ránts!
Robogj!
Sasolj már ide!
Szállj le rólam!
Takarodjál!
Tedd zsebre a fejed!
Told el a biciklit!
Túrót a kis nózlicskádra!
Tűnés!; Tűnj el!; Tűnjél el!
Tűzz el!
Válts lemezt!

Vigyázz, mert betapasztom a bagólesődet!

Vigyázz, mert letörlöm a taknyod!

Vigyázz, mert megszagolod az öklöm!

Vigyázz, mert odapörkölök!

Zizzenj innen!; Zizzenj már!

Szóláshasonlatok mintájára

Akkora a görényszag, hogy rá lehet könyökölni.

Akkora a lábad, mint egy hegedűtok.

Akkora a lábad, mint másfél nyúlfekvés.

Akkora az arca, hogy nem fér ki az ajtón.

Akkora orrod van, hogy a fagylaltos nem töltené meg száz forintért.

Akkora orrod van, hogy nem töltenék meg húsz forintért mésszel.

Akkora orrod van, hogy nyárra kiadhatod csőszkunyhónak.

Akkorát kapsz, hogy a fogaid körmérmérkőzést játszanak a bennmaradásért.

Akkorát kapsz, hogy szentcsaládnak nézed a menekülő cigánybandát.

Becsapta a barátját, mint szél a budiajtót.

Beleestél a fiúba, mint ló a gödörbe.

Betakarlak, mint Moszkvát a hó.

Ég, mint a rongy.

Elterül, mint szarszag a lakótelepen.

Égtél, mint a Reichstag.

Gyenge vagy, mint a tavaszi lepkefing.

Ha olyan messze laknál, mint amilyen hülye vagy, sosem érnél haza.

Hülyébb vagy helyből, mint más nekifutásból.

Hülyébb vagy, mint a sokévi átlag.

Kevés vagy, mint árvaházban a szülői értekezlet.

Kevés vagy, mint Balaton-szeletben a hullámvész.

Kevés vagy, mint hóemberben a vérkeringés.

Kevés vagy, mint lócitromban a C-vitamin.

Kevés vagy, mint mackósajtban a brummogás.

Kevés vagy, mint sivatagban a szökőkút.

Kevés vagy, mint sündisznóban a dauer.

Kevés vagy, mint térdkalácsban a mazsola.

Kiütlek, mint Pistikét a himlő.

Kitört, mint a WC-ajtó.
Ki van akadva, mint a szelönrugó.
Les, mint a mozis a lukon.
Magas ez neked, mint tyúknak a tűzoltólétra.
Néz, mint patikus kutyája az aszpirinre.
Olyan a lábad, mint a pipaszár - de nem olyan vékony, hanem olyan bűdös.
Olyan a lábad, mint a takaréktűzhely: vékony és görbe.
Olyan a lábad, mint a totóban a döntetlen.
Olyan a lábad, mint a zongoráé, csak nem lehet kicsavarni.
Olyan a lelked, mint a kávé: fekete és aljas.
Olyan a szemed, mint a sasé, de nem olyan éles, hanem olyan csipás.
Olyan az orra, hogy amikor kinéz a buszból, a rendőr indexnek nézi.
Olyan dagadt vagy, hogy csak a körorvos tud megvizsgálni.
Olyan gyenge vagyok, mint a harmatos kutyaszar.
Olyan kancsal vagy, hogy a hátadon folyik a könny, ha sírsz.
Olyan merev, mintha partvisnyelet dugtak volna föl neki.
Olyan, mint a néprádió: nem lehet fogni rajta semmit. (Sovány nőre mondják.)
Olyan pofont adtam neki, hogy kishiján matyó mintát harapott az aszfaltba.
Olyan süket vagy, mint az ágyú.
Olyan vagy, mint a barack: szőrös és ütődött.
Olyan vagy, mint a botom, csak nem olyan délceg.
Olyan vagy, mint a botot ragadó majom.
Olyan vagy, mint a cseresznyemag: kicsi és kiköpni való.
Olyan vagy, mint a gitár: üres és plöm-plöm.
Olyan vagy, mint a fazék: aljas és nagyfülű.
Olyan vagy, mint a Himnuszban a balsors.
Olyan vagy, mint a lefosott kilométerkő.
Olyan vagy, mint a lépcsőház: sötét és korlátolt.
Olyan vagy, mint a seggem szüretkor.
Olyan vagy, mint a sivatag: homokos és műveletlen.
Olyan vagy, mint a Szahara: homokos és sivár.
Olyan vagy, mint a tévénk: nagyképű és homályos.
Olyan vagy, mint az akasztott ember: lógós és bűdös.
Olyan vagy, mint az alma: kívül piros, belül rohadt.
Repedt a hangja, mint a porcelánbili.

*Szájonvágta, és csak nézett, mint a mozi.
Szellemes vagy, mint a huzatos WC-ajtó.
Szétszedlek, mint bohóc a biciklit.
Úgy nézel ki, mint egy új traktor: rosszú' vagy te összerakva.
Úgy vezet, mint a villám, de nem olyan gyorsan, hanem olyan cikkcakkosan.*

Közhiedelmek torzításai

*Addig jár a korsó a kútra, míg bele nem esik.
Addig jár a korsó a kútra, míg el nem lopják.
Addig jár a korsó a kútra, míg felépül a törpevízmű.
Addig jár a korsó a kútra, míg fölcsinálják a vízhordó leányt (lányt).
Addig nyújtózkodj, amíg kinyúlsz!
A hazug embert könnyebben utoléri, ha sánta.
A hazug embert könnyebb utolérni, ha autóval mennek utána.
A hazug embert könnyebb utolérni, mint megelőzni.
A kéz mindig lábnál van.
Aki másnak vermet ás - kubikus.
Aki másnak vermet ás - sérvet kap.
Aki másnak vermet ás - sírásó.
Amit ma megtehetsz, azt holnap is megteheted.
A rest kétszer fárad, a nem rest holta napjáig.
Az ígéret szép szó, ha megtartják, akkó'.
Az ígéret szép szó, ha megtartják, pláne.
Egy fecske nem csinál fecskét.
Ha megdobnak kövel, dobd vissza menzai kenyérrel!
Jobb ma egy veréb, mint holnap egy se!
Jó kifogás rossz.
Ki korán kel, egész nap álmos.
Lassan érij, tovább jársz!
Ne fessd az ördögöt a falra, mert megjelenik - a tanár!
Ne fessd az ördögöt a falra, mert seggbe rúg a házmester!
Ne szólj szám, nem lesz huzat!
Nem mind arany, aki költő.
Szegény ember Delicatesszel főz.
Többet ésszel, mint ész nélkül!*

Többet ésszel, mint Soltésszel!

Több szem - több csipa.

Úgy teszek vele, mint a vassal: addig ütöm, míg meleg.

Vak tyúk is talál férjet.

Vak tyúk is talál szemészt.

Vak szem is talál tyúkot.

Kifacsart szállóigék, idézetek, címek

Akiért a harang szól (Intővel megy haza a diák.)

A lejtőn nincs megállás, ha nincs közben kocsmá.

Babot együnk, vagy malacot? Ez a kérdés, válasszatok!

Bölcs vagy, mint Salamon, kár, hogy nincs szakállad.

Olyan szakállas vagy, mint Salamon, csak kár, hogy nincs bölcsességed.

Ember, küzdj, és hívva hízzál!

Ép testben épp hogy élek.

Hasadnak rendületlenül légy híve, óh magyar!

Isten hozott, mentő vigyen!

Ne félj, amíg engem látsz, addig nem vagy vak!

Köszönések

Adiosz!

Báj, báj! (Bya, bya!)

Csao; csau!

Cso; csocsi!

Csók! Csóközön!

Cső!

Háj, háj! (Hí, hí!)

Halihó!

Heló! Helósztok!

Szász!

Szia, szio, szioka, szí, sziszi, szíacs, szivacs, sziasz, sziasztok!

Szia, tobozos! (Fenyőfának a „Szia, dobozos!” reklámszöveg mintájára)

Szivacs!

Tsűsz! (Tschüß!)

Kölcsönös köszönések

- Cső!
- Repedés!
- Szevasz.!
- Szevasz tavasz!
- Szia!
- Neked is!
- Szilvalé!
- Almalé!
- Szivacs!
- Pamacs!

Párbeszédesszövegek

- Adjak egy átszállót?
- Ne! Inkább vonalat kérek.
- Elbírod a saját súlyod?
- Igen.
- Akkor hordd el magad!
- Egyetemre járok.
- Onnan hordod a moslécot a hátsó lépcsőn?
- Ejnye! De okos kis feneked van!
- Ha a nyelved benne lenne, még beszélni is tudna!
- Fiam, készültél?
- Tanár úr, tegnap délután négykor még úgy volt, hogy nem készülök, és aztán úgy is maradt.
- Hány óra?
- Nem hány. Ketyeg.
- Hány óra van nálad?
- Öt.
- Ilyen gazdag vagy?
- Hová mész ?
- Ritkaságszámba.
- Ismered a benzinviccet?
- Nem.
- Akkor párologj!
- Jaj, harap a kutya!
- Ne félj, csak az egyik felén!
- Játsszunk szilvát!
- Hogyan?
- Én verlek, te kékülsz.

- *Jössz velem gyalog?*
- *Nem! Elvisz ... Presley.*
- *Kell?*
- *káposzta.*
- *Kell?*
- *... lene.*
- *Kérek pénzt.*
- *Szüljek vagy izzadjak?*
- *Kérsz kólát?*
- *Igen.*
- *Akkor kérjél nekem is!*
- *Kő?* - kérdezi valamire rámutatva, majd amikor a megszólított nyúl utána:
- *... nyököm.*
- *Légy szíves!*
- *A légy nem szíves.*
- *Leszállsz?*
- *Nem. Még körözök egy kicsit.*
- *Leülsz ?*
- *Még nem köröz a rendőrség.*
- *Megbocsátasz nekem?*
- *Igen.*
- *Hát akkor béke ... poraidra.*
- *Megszáradt már a ruhád?*
- *Nem, de nem baj! Azt hiszik, hogy kiizzadtam a táncban.*
- *Megtojt már a nyúl?*
- *Egy pirosat. (Egy százforintost.)*
- *Menj a fenébe!*
- *Gyalog nem megyek. Adj buszpénzt!*
- *Mi kell, Angelo ?*
- *Máj kell, Jackson!*
- *Nem hallottad, mi volt tegnap?*
- *Szövegeld csak a zsebembe, holnap ráérek kiválogatni!*
- *Szabad Föld van?*
- *Igen.*
- *Akkor kérek két lapáttal!*
- *Van húsz forintod?*
- *Van.*
- *Akkor vegyél egy éles kanyart, és tűnj el!*
- *Van Kossuth?*
- *Igen, de csak a raktárban.*
- *Küldje ki!*

- Van valami hézag?
- Van. Tömd be az orroddal!

Rímes-ritmusos szövegek

Csupán csak

Kupán csap.

De akkor már késő,

Hátadban a kés, ó(h)!

Dózsa-drukker segge kukker,

Azon néz a Fradi-drukker.

Egy kis homok, egy kis mész,

Kőművesnek nem kell ész!

Félre innen, buta népség,

Jön Kovács Mancsi, a szépség!

Jól látom?

Ott jön anyád lóháton.

Kuss, te tulok,

Most én tutulok!

Még egy ilyen beköpés,

S fejedben egy kinövés! (vagy: bekötés)

Még egy ilyen humor,

S fejedben egy dudor!

Még egy ilyen húzás,

S fejedben a zúzás!

Pofa be és alapállás,

Seggbe rúgás, trombitálás!

Reggel mise,

Este semmise!

Szeretlek, mint virslit a kutya,

Ha meglátlak, megüt a guta.

Szeretem füledet, mely válladon lebeg,

Szeretem szemedet, mely bandzsít és üveg.

Szeretem orrod, orrod nagy lyukát,

Melyen a déli gyors is röhögve fut át,

Beléd estem, mint ló a gödörbe,

Érted könnyezem a felmosó vödörbe.

Úgy váglak nyakon,

Hogy előnt a takony!

Valóban ...

Görög volt a falóban!

„Kifordított” reklámszövegek

*Akkor jó az ásás,
Hogyha más ás.*

*Családapa nagyon bátor,
Olyan, mint a terminátor.*

*Csodás gond -
haj nélkül.*

*Fabulon a bőre őre,
Ezt használják nyakra, főre.*

*Fabulon a bőre őre,
Ne feküdjön öreg nőre!*

*Fáj a feje?
Tojok bele!*

*Fáj a lába?
Amputálja?
Villamos:
Ingyen csinálja.*

*Fáj a torka? Nyeljen pengét,
S mintha elvágták volna!*

*Hélia-D bőre őre,
Lerohad a bőre tőle!*

*Hull a hajam, mint a hó,
Vidal Sasson Wash and Go!*

*Két szem luxus,
Egy meg minek?
Nyomjuk ki hát
Mindegyiket!*

*Megspórolja szemüvegét,
Ha kiszúrja mindkét szemét.*

*Mosson fogat Amodenttel,
Az én fogam is attól ment el!*

*Ne törődjél semmivel,
Egyél zsömlét kiflivel!*

*Reggel Odol, este Odol,
Másnapra már undorodol.*

*Ugye, örülsz, Öcsi,
Hogy a cipőd fröcsi?
Ne örülj, te marha,
Leválna a talpa!*

.oOo.